

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

En
Bondes
Erindringer

Hf
Ejner Andersen
u

En bondes erindringer

Af
Ejner Andersen

HJØRRING 1976

Det var det Herrens år 1969. Bonden stod i gården og skulle sige farvel som ejer. Han var vemodig – ikke fordi han havde afleveret skødet, det var jo ligemeget, for det havde en søn fået – men det, der pinte ham, var at vismændene sagde, at landbruget i Danmark havde udspillet sin rolle, og måtte nærmest betragtes som en klods om benet på samfundet. Og værre var, at mange indenfor folketing og rigsdag troede på vismændene, det gjorde bonden og de fleste af hans kolleger ikke. Det kan ikke være muligt, når tusinder som han har opdyrket heder, eller har drænet sure enge og moser, eller begge dele, endvidere opdrættet værdifulde besætninger m. m., som hele Sydeuropa, Ægypten og Afrika ønsker at købe som avlsdyr. Vismænd kan da også træffe at tage forkert.

Bondens tanker flagrede videre, han ser på bygningerne med et kærligt blik, og tænker, hvor er der lagt meget godt og solidt håndværksarbejde i disse bygninger. Hovedbygningen er bygget 1872. Murene er fuget, men aldrig en eneste sten er i stykker, de er håndstrøgne og har været lagt til tørring i solen inden de kom i ovnen, det kan bl. a. ses ved et aftryk af en hundepote, sat mens stenen har ligget til soltørring, i sandhed en gammel hundeaufografer.

Det er de samme vinduer og døre, som blev indsat, da det blev bygget. En tømrer, som en dag reparerede en vinduesramme, sagde: „Det er 30 år siden jeg reparerede en anden ramme her, da havde jeg lige sat nye vinduer i hos naboen, og nu skal jeg sætte nye vinduer der igen, og de her er lige så gode som for 30 år siden“.

Bonden tænker videre. Hvordan gik det i grunden til, at man blev landmand. Jo, barnets leg – Jeg en gård mig bygge vil osv. Den blev bygget af sand. Køerne var grankogler, hestene strandskaller. Han var kun 10 år, da han fik at vide han ikke kunne lege hele tiden, der var noget der hed pligter. Han måtte hjælpe med køerne og lærte snart at malke. I samme tankespind kommer bonden til at tænke på en af sine egne drenge, der i anledning af sin 12 års fødselsdag havde fået fridag og sagde til sin mor: „Du kan ikke tænke, hvor skønt det er – sådan en hel dag, og slet ingen ting skal“.

Over 100 år gammel stuehus, isat nye vinduer i gammel stil.

Bonden blev atter nærværende og husker hvorledes han med forventning så hen til den dag, han skulle have lov til at køre et par heste. Han blev tidlig fornuftig og gammelklog, måske for tidlig; spurgte en dag naboen efter, om den ko havde meget mælk og pegede på en ko med et mægtigt stort yver. Da naboen bekræftede dette, tilføjede drengen: „Ja, for man kan jo ikke regne den har et stort yver. A ka how bedstefaar saae oltier: – de ku jo osse vær æ tjøywer“.

Han smiler, nu han tænker tilbage. Ja, man skulle jo have haft noget mer lærdom. Det passer jo ikke, vi gamle har gået i skole i syv år, det bliver kun seks i betragtning af, at de to sidste somre vi gik i skole, gik vi kun otte timer om ugen. Når den gamle bonde møder de store horder af store flotte fyre, der strømmer ud af gymnasiet og seminariet, tænker han, det er mærkeligt sådanne store fyre aldrig har gjort en dags arbejde. Da jeg var på deres alder, havde jeg stået i tørvegraven, stået i møddingen, båret 100 kilos sække på loftet; jo, det er nu os I kan takke for at I kan sidde og proppe jer med lærdom. Det var rart at kunne se, hvordan det samfund kommer til at se ud, som I afleverer om 50 år.

Jo, tiden gik hurtigt, jeg fik snart lov til at køre hestene; det blev snart ensformigt for mange at gå bagefter harve og

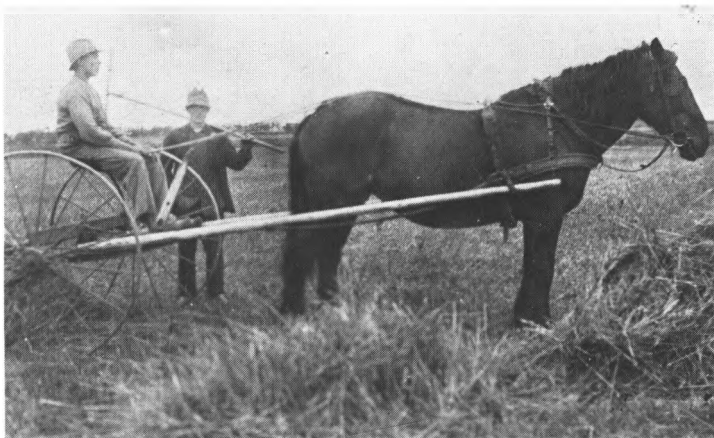

50 år gammelt stuehus.

plov, men kun få tænkte på at springe fra; de enkelte der gjorde det, blev lærer, præst, tømrer, murer, smed, mejerist m. m., men de fleste var bundet til jord og dyr af mange generationers slid. Vi var nogle få stykker 16–17 års unge, der havde hørt, at nabosognet Bjergby gjorde så meget for de unge. Husflidsskole, aftenskole og gymnastik. Vi deltog i alle tre ting. Var det fordi vi var blevet et par år ældre? Jeg syntes vi på aftenskolen et par aftener om ugen lærte mere en vinter, end vi havde gjort et par år i skolen. Gymnastikken kunne vi selv mærke, at noget af det kluntede gik af os, og vi følte kræfterne svulme, vi blev stærkere for hver dag.

Bonden smiler og nynner: Du danske mand af al din magt, og Jeg vil vogte mit land.

Husflidsskolen blev for bondens vedkommende kun til en boghylde, og den var ikke pæn, han kunne nok selv se det, men den kom alligevel i den såkaldte pæne stue, moderen har været bange for at tage skaberglæden fra sin søn; men forleden, da bonden fandt boghylden i folkestuen, syntes han den var smuk. Svigerdatteren havde malet den i almuestil, sammen med folkestuemøblerne. Hvor mærkeligt det end lyder, fik husflidsskolen en helt anden betydning for bonden, eller rettere den taler, som holdt festtalen ved husflidsudstil-

På høstarbejde.

lingen, som affholdtes i Dahls Buske, som man kaldte en lille bøgeskov der lå ved gården „Dahl“, (valgmenighedspræst Niels Dael, Liselunds hjem).

Hvorfor den hed Dahls Buske ved jeg ikke, for det var store bøgetræer, måske havde der været afholdt møder siden træerne var buske. Mellem to træer var der indgang, enhver kunne gå udenom, hvis han ønskede, der var ingen hegn, men det gjorde man ikke. Kirkebetjenten solgte billetter, var god til at sludre med både unge og ældre, ville gerne slå om sig med de fremmedord, han hørte præst og degn bruge, men fik dem ikke altid lige ved placeret, som nu en dag han sagde til smeden: „Har du ikke en udkrasningsskrå, jeg er fuldstændig akedemisk rensat for skrå“, – mente kemisk.

Bonden husker endnu, hvorledes taleren fortalte om, at de skulle være omhyggelige med deres arbejde, så blev tiden aldrig lang, man behøvede så ikke at se til klokken, hver gang man kom til enden af ageren, for at se om det snart var fyraften, men derimod vende sig og se om furen var lige, og se hvor man skulle rette ind, ligeledes om kammerne til roerne var lige, de står der jo hele sommeren. Bonden opdagede snart at taleren havde ret, det blev spiren til arbejdets glæde.

Jo, efter tidens forhold blev der nok gjort noget for de unge, som den unge nygifte bonde, der ofrede fire aftener om ugen

Den der ager med stude kommer også med.

som gymnastikleder i 2 sogne, gav socialdemokraten ret i, at landbruget ikke kunne være bekendt at byde sine folk dårlige uhumske kamre. Da han i 1916 byggede nyt stuehus, blev der indrettet et stort lyst værelse på loftet til de to karle, han havde i tjeneste. Det nye værelse blev snart til et lille forsamlingshus, man sad i sengene og spillede kort, og man kunne høre over hele huset, når der var trumf, så sagde det bump, når en kraftig næve ramlede ned i bordpladen, eller der blev danset til harmonika eller mundharpe. Den unge bonde sagde ikke noget, han tænkte, de er unge og skal have lov til at more sig, men da han byggede nyt maskinhus uden for gården, blev der indrettet nyt værelse med udgang til vognporten, men nu havde han lært så meget, at værelset ikke måtte være for stort, det var jo ikke meningen at alle naboernes karle skulle samles her, derfor blev det lavet således at der kunne stå to senge, to skabe, et par stole og et bord; men nu var karlene blevet vant til at mødes her, derfor fandt man en ølkasse eller lignende og så blev der spillet kort; men nu var pladsen bleven så kneben, at når man var godt bænket, kunne døren ikke lukkes op; når det blev påkrævet, kunne man åbne døren så meget, at man kunne sende en stråle ud i vognhuset.

Efter at bonden en søndag morgen havde kaldt på karlene,

snusede han lidt, åbnede atter døren og siger til forkarlen: „Hør Imanuel, I ka jaen swing dengsi uen for, nær i tisser“. Den unge bonde havde nu lært, at vel var karlekamrene dårlige, men var karlene modne til at få ordentlige værelser; disse var nu heller ikke så uhumske, som man fra visse sider ville betegne dem. For mig at se stod det dårligere til med hensyn til den personlige hygiejne, når man tænker på de kolde bryggerser med en pumpe med iskoldt vand og et lille vaskefad.

Højskolen

Den 3. novbr. 1925 mødtes 90 unge karle på Vrå Højskole. Det var en selvfølge, at disse unge ville være landmænd. En del kom af egen lyst, andre tilskyndet af forældre, man havde jo set at naboens Hans Peter var blevet en mere selvsikker og pæn karl, så måtte Kristian også kunne hente noget på en sådan skole. Ubevidst følte eleverne forstander Møller Nørsgaard som en myndig, streng, opdragende far, som ville udruste sine sønner til at gå ud i livets hårde kampe. Han tordnede fra talerstolen: I må dygtiggøre jer. I kan tro der bliver brug for jer. Ak ja, anede næppe selv, hvor meget de kommende samfund forlangte af disse vordende landmænd, så ville han have sagt „Gør jer pligt og kræv jer ret“.

Forstander Bertelsen følte vi som en mild, forstående fader, der sagde, „Vel skal I sørge for at der er midler til at skabe rammen om et smukt hjem, men der må være noget at leve for. – Ja, kære drenge“, kunne han sige, „I forstår næppe det hele af det jeg her står og fylder jer med, men en dag vil det gå op for jer, hvad jeg mener. I har det på samme måde, som når jeg en aften skal ud til et af de sogne, hvor I kommer fra, når jeg står af toget på stationen og bliver hentet af hestevogn, og vi kører ud i mørket, skimter jeg en hæk hist og et dige her, men kan ikke rigtig se noget fuldkommen billede. Men næste morgen, når min vært kører mig til stationen, står det hele klart for mig“.

Forstanderinden, en meget dygtig og myndig dame, sagde en dag til sine piger under gymnastiktimen, „Vi skal under jeres ophold her på skolen have den vraltende malkepige gang taget fra jer“. Dette var ikke sagt i nogen ond mening, men var

Køerne holder middagspause, næsten alle ligger ned.

ubetænksomt; havde hun derimod sagt, „Når I vil gå til gymnastik hver dag, vil jeres gang blive mere graciøs, når I kommer hjem og atter tager malkespand og stol.

Unge piger med respekt for sig selv fik efter deres højskoleophold den opfattelse, at det var for simpelt at malke – lad os med taknemlighed mindes de mange fodermesterkoner og malkekoner, ikke for at forherlige dem, men de blev undervurderet; ikke uden grund led de af mindreværdskomplekser, de var en af grundpillerne til velfærdsstaten. De krystede det hvide guld ud af kørne (som svenskerne kalder mælken), den ringeagt de følte der blev dem vist, gjorde dem kyniske og hårde.

Maren Malkekone malkede oppe på herregården 15 kør to gange dagligt, og da man begyndte kl. 3 om morgenen, kunne hun nå at malke et lignende tal på en bondegård på hjemvejen. Gårdejeren siger en morgen beundrende til hende: „Jeg forstår ikke, Maren, dine arme kan holde til det“. Svaret lød: „Mine arme de skal sgu nok holde, det er meget værre med min r . . , den bliver øm at at sidde hele tiden, sidder jeg ikke på malkestolen, sidder jeg på cyklen“. Nu, Maren har lukket munden op, skal det bitre sind have luft. Hun vil prøve at hævde sig ved at trykke sin arbejdsgiver ned. Ubevidst gi-

Det er aften, alle køer går og gnaver i det saftige græs.

ver hun nu gårdmanden den salut, som var tiltænkt andre, men ikke havde mod til, derfor siger hun:

„Ja, Søren, I bønder er nogle højrøvede kanutter, du er ikke den værste, er der noget at være så brede over, de hersens køer og fire bæster, nej i Amerika, der er gårde; jeg skrev til min søn Peter, om hvor mange malkekøer de havde. Han skrev tilbage, det vidste han ikke – der var mange, og det måtte hun kunne forstå, når jeg fortæller dig, at der hele tiden er to malkepiger som ligger i barselsseng, og de skal jo være meget heldig – eller uheldig, om man vil – om de kommer til at ligge der mere end en gang i samme år, og der er som bekendt aldrig så stor en krig uden at nogen går fri; men efter denne fremstilling må du, mor, som er god til at regne, komme til et ca. tal med hensyn til køer (selvfølgelig med en bred margen)“.

Søren kan nu ikke holde sig og udbryder.

„Ja, og jeg kan regne ud, at der også har været mange røgttere –“.

Marens øjne skød lyn. „Du behøver ikke at snakke om røgttere, de er ikke bedre eller værre end andre. Jeg kan nok huske, min Marie kom hjem og klagede sig, og sagde hun var syg. Jeg sagde til hende: „Det er vel ikke galt med dig Marie“.

Tøsen svarede nok så næsvist: „Det kan da ikke blæse på mig – men det havde pinnede blæst på hende“, fortsætter Maren, „uden der havde været nogen røgter i nærheden.

Gunna Bertelsen gav os noget at leve på. Om morgenen mødtes vi til andagt og sang: „Se nu stiger solen af havets skød“, „Det som lysner over vangen“, „Der hvor vi stred og sang“ og mange andre gode sange, vil jeg kalde dem; nogle kalder vore højskolesange, bl. a. Aakjærs, noget sentimental sludder – nuvel, føler man sådan, har man formentlig fundet noget bedre at leve for; men jeg tror de fleste af os som var på skolen, lever på det vi fik her, til vore dages ende.

Det blev hurtigt den 1. april, vi skulle så hjem og finde Maren, som Bertelsen udtrykte sig, og skabe et hjem. Det var lettere sagt end gjort, særlig det med at skabe et hjem, finde Maren var jo individuelt – nogle havde jo en forbausende evne til at få pigen til at sige „ja“, – enkelte havde måske lettest ved at skabe hjemmet.

Nogle fik en lille ejendom, mange fik små gårde, nogle ret store gårde, enkelte store gårde. Vi kom til at sande Møller Nørgaards ord: I kan tro der vil blive forlangt meget af jer; men som ordsproget siger: Det er aldrig så galt, det er godt for noget. Det kan man se nu, nogle gav jo hurtigt op og mente det var håbløst, andre blev ved, ligegyldig hvor dårligt det var, og de blev i de fleste tilfælde velhavende, så det lærte os, „at man aldrig skal løbe fra en ting, den udvej er der næsten altid“.

Vi gik alle en hård tid i møde. 30ernes kriseår, 20erne havde jo ikke været gode, der var smalhals i hjemmet. Ordsproget „Nød lærer nøgen kvinde at spinde“, har nok aldrig passet bedre end på det daværende danske samfund. Det samme gælder ordsproget „Har bonden penge, har alle penge“, og det var det han manglede. Han kunne ikke sulte så længe han kunne klare sine kreditorer, men arbejdere og små håndværkere var sultegrænsen nær. Bonden mindedes en vinter. Mureren, som havde en stor børneflokk, kom i hans hjem og spurgte, om det var muligt at få lov til at lægge i tærskværket, han kunne ikke føde ungerne for den lille understøttelse. Ligeledes kom elektrikerens om høsten og spurgte om høstarbejde. Lige så mange bønder, lige så mange måder at rage kastanjerne af ilden. På en gård skiftedes sønnerne til at være gratis karl i hjemmet for at hjælpe til at holde hjemmet oppe.

DETAIL-KØBE-ORDRE

Til _____

Til Aut. Fordbiler _____

Brønderslev _____

Ford og Fordselsk. Forhænderl. _____

Brønderslev den 21-5-1926

De kan bogføre min Ordre paa en Ford C. P. J. Personers Touring Fordson TraktorLincoln _____, for hvilken Prisen er Kr. 1350 + Omkostning paa 370 1/2

plus Fragt og Leveringsomkostninger beløbende sig til Kr. 80, for hvilke jeg indbetaler et Depositum paa Kr. 150.-, resp. Kr. 300.-, hvilket herved anerkendes. Jeg er indforstaaet med at betale Resten og modtage Levering af Traktoren eller Vognen indenfor et Tidsrum af otteogfyrretyve Timer, efter at jeg er blevet underrettet om, at den er færdig.

I Tilfælde af, at jeg ikke overtager Traktoren eller Vognen, naar jeg underrettes derom, forspilder jeg mit Depositum som likviderende Skadeserstatning for Deres Udgifter og Anstrengelser i Sagen og tillader Dem uden nogetsomhelst Ansvar overfor mig at disponere over Traktoren eller Vognen.

Det er en Overenskomst, at De ikke vil blive holdt ansvarlig for nogensomhelst Forsinkelse eller Forsømmelse i Udførelse af Levering, ligegyldig af hvilken Grund.

Det er en Overenskomst, at jeg køber denne Traktor eller Vogn med Selskabets Garanti, som findes anført paa Bagsiden heraf, og som udgør en Del af denne Ordre. Dette er den eneste Garanti, enten udtrykt eller antydnet, der gives i denne Ordre eller paa anden Maade.

Det er en udtrykkelig Overenskomst, at jeg ikke har lovligt Krav paa omtalte Traktor eller Vogn, før jeg har betalt den fulde Indkøbspris for samme, plus Fragt og Leveringsomkostninger, som ovenfor ansat.

Den opgivne Pris er for øjeblikkelig Levering, men hvis Prisen skulde blive forhøjet af Selskabet, før Vognen overdrages mig, skal denne Ordre udlægges, som om den forhøjede Pris oprindeligt var anført heri, eller annulleres efter mit Forgodtbefindende, og mit Depositum i saa Fald refunderes.

Hvad ovenfor er anført, omfatter enhver Overenskomst vedrørende dette Køb, og ingen anden Overenskomst, mundtlig Aftale eller Løfter under nogensomhelst Form vil blive anerkendt.

At jeg har modtaget en Kopi af denne Ordre, anerkendes herved.

Ordre optaget af _____

Modtaget og anerkendt af _____ Agent

Motornummer _____ Forhandler

Leveringsdag _____

Underskrevet af W. Bil 1926Gade Fres 2800

By _____

Land _____

Amt _____

Kommune eller Sogn _____

Når man manglede tøj, rejste man ud at tjene, og en anden broder kom hjem. På en anden gård trak bedstefader, som sad ved skorstensgruen, af læderjakken, gik i arbejde, så godt han orkede, og gav de unge sin aldersrente. På en mindre gård tog manden en mælketur og sagde efter få års forløb, med en vis ironi: „Det kan nu være det samme, for det er mælketuren der holder mig oppe – og holder mig nede, kunne selv se ejendommen kunne bringes til at give noget mere, men kunne ikke komme over det døde punkt.

Dette at enhver søgte at klare sine egne sager, gjorde bønderne stejle og selvkloge, de kunne ikke som alle andre samfundsklasser blive enige om at lave en stærk organisation. Lige så mange bønder, lige så mange meninger, og den til enhver tid siddende regering, uanset partifarve, var heller ikke interesseret i at bonden var alt for enig.

Hvis hesten kendte sin styrke, lod den sig ikke styre, kunne omskrives til, hvis bonden kendte sin styrke, lod han sig ikke misbruge. Er det for stærkt sagt, så dog udnytte. Man spejdede og søgte med lys og lygte om noget skulle vise sig, derfor var forsamlingshuset fuldt af mennesker. J.A.K. havde indbudt alle til møde, og man klamrede sig til den mindste lille ting, som den druknende til et halmstrå.

Taleren redegjorde for, at når bare man indskød 15 %, kunne man efter få års forløb få et rentefrit lån, og kom også ind på en slags andelspenge, som skulle cirkulere mand og mand imellem, lignende check.

Første taler efter at orden var frit, var proprietær Ravn, som sagde: „Ja, det lyder så let, man tager 15 % og skyder ind, men kan det ikke blive som kokkepigen, hun stod med kgebogen i hånden og læste, man tager og man tager, men hun havde ikke noget at tage af, og så er der de såkaldte andelspenge. Jeg er bange for det bliver med dem som med mine penge, da jeg var ung. Jeg spillede kort med Sørensen, V. Bøjset og jeg tabte altid, når så jeg ikke havde flere penge, sagde Sørensen, så spiller vi om tøller (propper) til ølflasker. Den gang kendte man ikke kapsler på flasker, og så vandt jeg; så når jeg kom havde jeg lommerne fulde af penge, men når jeg gik hjem, var lommerne fulde af tøller.

Smeden

Der var kommen en ung smed til sognet; den almindelige mening var, at det var godt med lidt konkurrence til den nuværende smedje.

Den unge smed var hurtig og dygtig; det første år gik godt, trods krisetid, men så begyndte hans jernleverandør at rykke for penge.

En dag han er nede ved naboen, tømreren, efter en bestilt træslæde, siger han til denne, som var en rolig natur, der aldrig lod sig drive ud af ligevægt, men ikke var alt for nøje med sit arbejde: „Nu er den vel nok i vinkel, hvor den skal være det“. „Ja, så vel“, lød svaret, og fortsætter, „a tøkkes do ser så latrut uk i da, hons er dær i veej“ (jeg synes du ser så nedtrykt ud i dag, hvad er der i vejen“.

„Det er der også grund til“, siger smeden, „jeg har i dag fået brev fra en sagfører“.

„Aa, Herregud, ikke andet“, var tømrerens kommentar, „dem får a da brev fro hver uge, det er da bære deres sjøv“.

Smeden kunne nu ikke se noget humoristisk i brevet, men fik en forhenværende gårdmand, som var regnskabskyndig til at gennemgå sine regnskaber. Denne sagde efter revisionen til smeden:

„Ja, det ser ikke godt ud, der er ikke mere end et par stykker af dine kunder, som er noget værd“.

Det gjorde ikke smedens humør bedre, han samlede alle sine papirer sammen, rejste op til jernhandleren, smed alle papirerne foran chefen og sagde:

„Her er alle mine fordringer og skødet på smedjen, så kan jeg ikke gøre det bedre, men jeg skal gerne bestyre smedjen for firmaet, hvis det ønskes“.

Chefen smilede og sagde, „Nej, unge mand, tag det skidt med hjem, og prøv så at lirke nogle penge ud af bønderne efterhånden, de vil jo nok betale. Og mangler du jern, så send bud“, og tænker, den smed skal ikke indgives til inkasso mer, det er for hård en medicin for ham.

Smeden tænker, har tømreren ret, er det kun deres sjov, rejser hjem og tager fat med fornyet mod.

En dag smeden står og tumler med en genstridig hest, der ikke vil lade sig sko, kommer en kunde og holder uden for smedjen, kommer ind og siger:

„Har du tid at sko i dag, smed, ellers kan jeg da køre et stykke længer Sønder“, (underforstået til nabosmedjen).

Det koger i smeden, men han tænker, jeg må lære at beherske mig, men kan alligevel ikke give denne skryder et venligt svar, derfor tier han. Kunden, der tror han ikke har hørt hans spørgsmål, gentager: „Har du tid at sko, smed, ellers kan jeg da godt køre et stykke længer Sønder“.

Så eksploderer smeden. „Ja kør du ad h til, hvis ikke portene er brede nok her“. Kunden siger i en forsonende tone: „Ja, jeg kan nok se der er meget at lave“. „Ja“, siger smeden, „der er nok at lave, hvis ellers man kunne få noget for det“.

„Nå, nå“, siger kunden og tager stille sin tegnebog frem og giver smeden en halvtredser med de ord: „Jeg ved ikke, kan det hjælpe dig noget“. „Ja, ja“, lød svaret, „det er da bedre end ingen ting“.

Smeden blev en holden mand, det samme gjaldt de fleste af hans kunder, og han mistede kun penge ved et par stykker. Krisetiden lærte både smed og bønder, at man aldrig må give op, man skal ikke løbe fra problemerne, det kan man altid gøre, hvis ikke anden udvej findes – som også før nævnt.

Sognekongen

Sognerådsformanden skulle have stort gilde, 60 års fødselsdag. Her mærkede man ikke det var krisetid, det var kun noget man hørte tale om. Der var jo enkelte, der ikke kunne rokkes i deres grundvold, uanset hvor dårlige tiderne var, ligesom der også er enkelte som ikke kan klare sig, ligegyldigt hvor gode tiderne er.

Sognekongen havde arvet penge efter forfædre, og havde ikke nedgravet de betroede talenter, var derfor også sat over meget af Gud og mennesker.

Mange blev budt uden personsanseelse. Degn, skrædder og skomager, både Per og Povl, de to sidstnævnte havde trods de var kontraster, været kammerater og venner helt fra de unge år, havde sat sig ved siden af hinanden. Povl havde altid beundret Per, fordi han havde så gode skolekundskaber,

han kunne sætte sig ind i alt, og havde kun gået i den samme lille skole som han selv. At han så var en middelmådig landmand, syntes Povl jo var underordnet, da Povl ikke syntes der hørte nogen kunst til at drive et pænt landbrug. Var selv en meget dygtigere landmand end han selv var klar over, hvilket Per kunne se.

Så det at Povl døjede med at bevæge sig på et stykke papir, så Per stort på.

Degnen holdt en pæn tale i dagens anledning, flere sad og skottede til hinanden, her var jo meget at sige, men det var jo ikke let at få det lagt frem på en pæn måde, og man kunne ikke have naboerne til at grine ad sig, derfor blev man siddende. Men Per både turde og kunne tage ordet. Et par stykker hviskede til deres sidemand: „Haj ka nok klaaer sæ mæ deini“, men Per havde den fejl, han døjede med at få sluttet. To af dem, der sad nærmest døren til en anden stue, listede der ind, snart listede de to næste. Efter forholdsvis kort tid var der kun fødselaren, taleren, degnen, Povl og den lille skomager, sidstnævnte følte at gårdmændene regnede ikke ham for noget, så han kunne lige så godt blive siddende. Povl var irriteret over at man viste så lidt dannelse, så da Per satte sig udbrød Povl: „De vel a ilywel sej, Per, do ka jøer en taael“ (Det vil jeg alligevel sige, Per, du kan gøre en tale).

Efter frokosten spredtes man i stuerne. Da det var i juleugen samledes børnene i en stue omkring juletræet, de ældste af gæsterne søgte her ind, fulgte faktisk skriften og blev som børnene på ny; glædede sig over de strålende barneøjne og tænkte, hvad mon livet gemmer af godt og ondt til disse små. Prøvede at granske hvem de lignede i slægten, om de ville albue sig frem, eller de lod sig skubbe til side.

I en anden stue var der en der sagde: „Er der ingen som har 52 blade med sig“. „Du siger noget“, svarede manden fra Gammalgård. Ruder ud som han sagde, glarmesteren. Kortene kom snart på bordet. „Nå, hvad skal barnet hedde“, blev der sagt, (underforstået hvad skal være trumf). En ville være vittig og sagde: „Hvis nu Fan . . . kommer ind af disse ruder og ville sønderrive jer med sine kløer, så ville I vist siger, spar mit hjerte“. Man spillede for spillets skyld og ikke for vinding, man var kun 4–5 kr. rigere eller fattigere, når man gik fra bordet og man morede sig kosteligt. Kortspil, spiritus, fjernsyn, dans m. m., ja, næsten alt kan bruges i det godes og det ondes tjeneste.

Laden i baggrunden er over 100 år. Murene er endnu snorlige trods det de er muret op med ler.

I en tredje stue var læreren og manden fra Mølgård kommen i ivrig diskussion om J.A.K., men da Mølgård-manden hørte der blev spillet kort, var han ikke sen til at afbryde diskussionen. Han blev også vel modtaget af spillerne, da han var fornøjelig og gerne ville melde højt. Da han fik meldingen kiggede man spændt på ham og sagde: „Nå, hvad siger du“. „Ja! jow! ja si nær det er sådant som læreren siger, at vi intj skal betale renter – ja så siger a 13“.

Det var let at få konehjælp i 30erne. Da det var et herreselskab, tilbød nabokonerne deres hjælp gratis, så kom man jo på en måde med til gildet.

Efter frokosten sidder damerne, som har serveret, og hygger sig ved en kop kaffe. Konen fra Skovsgård siger henvendt til konen fra Mølgården, „Længes du ikke efter din datter, nu hun er rejst til Fyn, jeg har hørt, de unge har fået jeres svigersøns hjem“. „Jo jeg gør, men det gør ikke noget, for hun har det godt, og så længes hun ikke efter mig“, siger konen fra Mølgård.

„Hvor blev svigerfaderen af, jeg ved han var enkemand“, spørger Fru Skovsgård videre.

Konen fra Mølgård tænker, hun behøver ikke at få al ting at vide, og svarer: „Da de unge fik gården, gik han på taget“.

„Gik han på taget“? spørger fru Skovsgård forundret. „Ja, der har han lagt siden de unge kom“, var svaret. Det var kun værtinden der kunne tyde gåden, hun gjorde sig ærinde ind i spisekammeret og smilede, hun vidste tilfældigvis at den gamle mand var tækkemand.

Kogekonen spørger nu Fru Mølgård, om hun er glad for huset, de har købt. „I har jo afstået gården til sønnen“. Fru Mølgård svarer: „Ja, hvis jeg ikke var det, så var jeg ikke værd jeg skulle have tag over hovedet“.

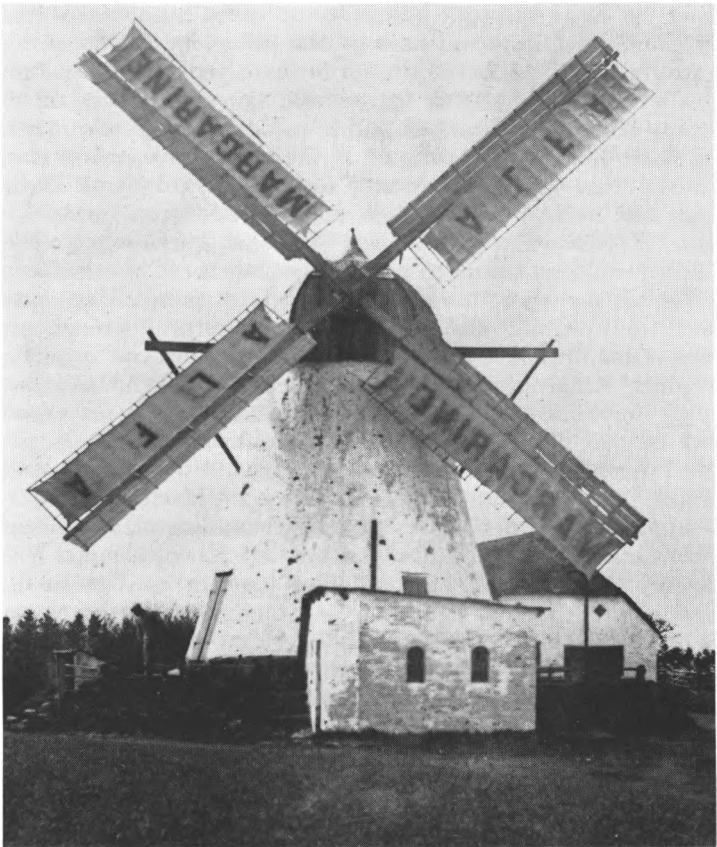
Fru Skovsgård henvender sig nu til kogekonen og siger: „Når vi skal flytte, vil jeg ikke have et hus, andre har boet i, jeg vil selv bestemme, hvorledes det skal indrettes. Vi vil bygge et nyt selv“. Fru Mølgård tager nu sit sødeste smil på og siger til fru Skovsgård: „Hvorledes har Karen det – –“? Fru Skovsgårds datter og svigersøn var lige gået fra ejendommen.

Jo, et sådant gilde kunne bønderne leve på længe i 30ernes grå hverdage.

Også mølleren kæmpede en svær økonomisk kamp. Den gamle møller havde været velhavende. Da han så det kneb for sønnen, sagde han: „Du forstår ikke at tøl (tage told)“. Sønnen svarede: „Kan du ikke forstå, des hårdere jeg tøller, des flere vindmotorer skyder der op“. „De skyder jo op alligevel“, replicerede den gamle, og de havde sikkert ret begge to. Sønnen var nu mest bange for elektriciteten, den tog jo kunderne på stribe, medens vindmotoren snuppede en i ny og næ.

Så fandt mølleren på råd. Han drev foderstofhandel fra møllen. Nu var der jo god lagerplads, han købte foderstoffer hos storkøbmanden i byen, og når møllen begyndte at tømmes, slængte mølleren sig bag over i skrivebordsstolen, tog telefonen og sagde: „Jeg får have vognen her ned“, og så kom købmandens to store oldenborgere med et mægtigt læs. Det var ikke mange penge, der kunne blive til købmanden, men så skrev mølleren på en lap papir, man kaldte det en veksel. Mølleren havde hørt, at det var en god tjener, men en ond herre. Han ville bruge den som tjener og det gik godt nu, trods den ene møllevinge var knækket. Den smule malning der var tilbage, kunne den ene vinge nok ordne.

Men så gik købmanden konkurs, og der kom en opgørelse fra banken, saldo 10.000. Brevet var skrevet i venlig form, men ikke til at misforstå; kunne siges med så få ord som, at

Ikke den i bogen omtalte mølle.

hvis ikke nævnte beløb blev betalt i nær fremtid, måtte mølleren forlade møllen.

Mølleren brugte aldrig lang tid fra tanke til handling, han sendte bud til mejeribestyreren og 9 gårdmænd om ikke de ville værsgo og komme lørdag aften og få deres melmad. Det var det samme som når man i byen inviterer til en bedre middag. Gæsterne mødte nævnte dag fuldtallig op, man ville altid gerne hen til mølleren, hvor der altid var et veldækket bord. Alles ansigter lyste som en sol, da mølleren bød velkom-

men, og sagde, om også høsten havde været ringe, syntes han de skulle have lov til at have et lille høstgilde, det var særlig kartoffelhøsten der havde skuffet for hans vedkommende. Han havde kun haft halvt så mange som han havde lagt, og så havde han endda taget de gamle med, som ikke var rådne, og skulle man være uheldig og få fat i en af dem, måtte man endelig tage godt med syltetøj og rødbeder til og så skylle godt ned med øl. Snakken gik muntert. Mølleren var hjælpsom og tjenestvillig og var der i et selskab barnløse ægtefolk, undlod mølleren aldrig at tilbyde sin assistance. Man smilede altid, når mølleren kom med den – også damerne. Men deres smil stivnede, når mølleren tilføjede: „Det er 8 drenge jeg har, så man må ikke forvente, jeg kan lave hul i hul“ – pinlig tavshed. Kræn ude fra heden benyttede nu lejligheden til at få sit besyv med og kom med hans gamle traver – det er vel nok et godt vejr vi har, bare ikke man havde haft så megen jaael (gæld), – og var det dårligt vejr, lød det – skidt med vejret, bare ikke man havde haft så megen jaael!

Mølleren greb det sidste ord som en redningsplanke for sit tyngede sind og sagde: „Det har du ret i Kræn, her skal I se et brev jeg har fået“, og han lod så bankens brev gå rundt, og fortsatte: „Jeg har tænkt mig at I muligvis som gode gamle naboer og venner, vil hjælpe mig over den knibe ved at kautionere for et lån. Det var mærkeligt at se sådan en forandring ansigterne havde taget. Mølleren så det og sagde som en undskyldning: „Ja, haj bløw jo for vag pjaaltsi, jeg kunne jo have blevet ved hvor længe det skulle være“, ingen blev klar over, om det var galgenhumor eller møllerens ramme alvor. Man sad og kiggede på hinanden som for at læse hinandens tanker, en tænkte, nå ja, det tusind kroner kan da ikke sætte mig fra gården, men man har da selv børn, der snart skal bosættes, og om også mølleren er en flink mand, kan man da ikke gøre for at møllen ikke kan gå rundt eller rettere ikke har noget at gå rundt efter. En anden tænkte, det var jo synd andet end hjælpe, men på den anden side, man fik jo et aller h hus, når man kom hjem, nu har mor jo i længere tid tigget for at få plydsmøbler, så blev man jo nødt til at købe dem samtidig og fremdeles. Den eneste som tilsyneladende ingen anfægtelser havde var mejeribestyreren, som var ret velhavende. Han havde under første verdenskrig været mejeriejer, men havde solgt i rette tid og taget plads som mejeribestyrer. Da han havde læst brevet tænkte han,

– Mølleren skal hjælpes om så også vi kommer til at betale hver en øre, og en for ham grufuld nat står i et nu i frisk erindring.

Mejeribestyrelserens eneste søn var alvorlig syg på daværende tidspunkt, 12 år. Man havde haft læge, det var en byld i halsen og hvis drengens tilstand forværredes, måtte man straks sende bud efter læge. Om aftenen rejste sig en forrygende snestorm, og om natten blev drengen endnu mere syg. Der blev ringet til lægen, som lovede at tage med, hvis man ville sende en slæde. Mejeristen havde ringet til en gårdmand, om denne ville sende en slæde. Jo, selvfølgelig ville han da det, når det var strengt nødvendigt, men det var vel ikke muligt at vente til det dages, så er det altid lettere. Som det var for øjeblikket var det næsten ikke til at sende hverken folk eller heste ud, det var et spørgsmål om det i det hele taget var muligt at gennemføre turen. Selvfølgelig måtte man da forsøge, hvis drengens tilstand forværredes, så måtte mejeristen endelig ringe igen. Mejeristen sagde til sin kone: „Jeg ved en der siger rask ja, mølleren“! og det var rigtig. Denne sagde nemlig: „Jeg kører med det samme, mine små frederiksborgere kan jeg få til at gå igennem ild og vand, så kan de også gå igennem en smule sne“.

„Hvem mener du, du kan få til at tage med“, spurgte mejeristen. „Der skal ingen med“, lød svaret. „Er du klar over, hvor slemt vejret er“, spurgte mejeristen. „Det skal jeg fortælle dig i morgen, jeg tager en skovl, reb og en kniv med“. En tanke griber mejeristen, hans søn, som nu er en pæn ung mand og som han er stolt af, havde måske ikke været, hvis ikke mølleren havde været resolut.

Mejeristen ser på mølleren, som vander sig ved at se de lukkede ansigter. Mejeristen siger: „Se så møller og find papir, jeg har fyldepenen. „Ja ja“, afbrydes han af den bedst situerede af gårdmændene, „det er da grow så emsig du er, mejerist. Der er vel heller ikke noget at skrive på, før banken har lavet et gældsbevis“! „Jo der er, vi skal skrive vores navn i aften, ellers går det sådan, når I kommer til at sludre om det de nærmeste dage, så springer en fra, og så vil den anden heller ikke være med, nu former jeg et foreløbigt gældsbevis, og så regner jeg med alle skriver under“. Gårdmanden afbryder: „Se så at forme det rigtig, jeg skriver ikke“. Mejeristen svarer ikke, men skriver:

Undertegnede navne forpligter sig solidarisk til at kautio-

nerne for Møller S. for et lån stort 9.000 kr. Skriver sit navn under, læser det op og siger, „jeg vil ikke dividere 9 navne op i 10.000 kr., det bliver forresten 1111 kr. $11\frac{1}{9}$ øre til hver at stå inde for. Jeg låner dig, møller, 1.000 kr. personlig, og det ser også godt ud i bankens øjne, at du selv betaler 1.000 kr.“. Sådan blev det.

Mølleren døjede hele sit liv en økonomisk kamp, men hans aldrig svigtende humør har sikkert gjort sit til, at sønnerne havde et godt livsmod og fik gode stillinger.

Anna og Povl

Povl var 18 år da han kom til Holmgård. Forkarlen, der hed Kristian, havde trods sine 22 år aldrig prøvet at køre en selvbinder, men Holmgård-manden løb aldrig bag efter sine folk. De måtte selv drage ved lære. Derfor fik karlene ordre til at gå i gang med høsten, men karlene kørte hurtigt fast og Kristian lå under binderen og plukkede korn ud, der havde sat sig fast mellem sejlene. Denne foreteelse havde gentaget sig et par gange, da Kristians tålmodighed brast, sagde derfor til Povl: „Gå hjem og hent stodderen, han sidder derhjemme og holder konen i hånden hele tiden i stedet for at komme ud og se til os“.

„Det behøves ikke“, svarede Povl.

„Hvorfor gør det ikke det“?

„Nej, for han står her“!

Holmgård-manden så straks, hvad der var galt, man havde vendt sejlene forkert, så kornet gik fast ved spænderne til sejlene.

Sejlene blev vendt og nu gik det som det skulle. Holmgård-bonden siger så:

„Det var også for galt, at I ikke kunne se og forstå dette“.

„Ja det siger du nok, Anton, men så skulle du have set da vi spændte for binderen, da ville Kristian absolut den midterste hest skulle gå og skræve over stjerten, da reddede jeg situationen“.

Da Povl blev 22, blev han forkarl på gården. Samme år kom Anna som tjenestepige. Povl fandt straks ud af, at Anna var en pige for ham, ferm i huset og god ved dyr, var ikke

Et betroet job.

bange for malkning eller spandevaskning. Efter et par års forløb blev de enige om at sætte bo. De fik fat i en lille god gård, hvor der ikke skulle så mange penge udbetales, da Vorherre nærmest havde været ene om at passe den i nogle år. Men nu kom der gang i gården. Povl som havde vanskeligt ved at bevæge sig på et stykke papir foretog sig ikke de mange udregninger, men havde en enestående sans og instinkt for hvad der var rigtig og hwa der ku betaael sæ (hvad der kunne betale sig). For eksempel var han flere år foran med de af konsulenter angivne normer for gødning og gik om natten og såede kvælstofgødning på græsmark, hvor der var iblandet kløver. Han var bange naboer skulle grine af ham. Han havde hørt dem fortælle, at kløveren tog kvælstoffet fra luften, men Povl havde opdaget, at der blev både til høbjergning og græsning, når der blev tilført kvælstof.

Poul var rolig og ikke til at bringe ud af ligevægt. En morgen naboen kommer forbi, opdager han Povl har sovet over, går derfor ind og vækker Povl. Naboen synes det ser alarmerende ud. To store grisesøer er brudt ud af deres fold og har skubbet brønddækslet af brønden og har væltet mejerispandene med aftensmælken. Naboen vil trøste og siger: „Ja, ja, Povl; det er da godt søerne ikke er faldet i brønden“. Povl

står rolig, tager en stor skrå og svarer: „Det har du ret i Laurits, så ha wonjent bløwen maage“ (så var vandet bleven snavset). Et lille eks. til på Povls sunde fornuft. Naboen Laurits kommer en dag forbi Povls gård på vej til begravelse, iført sin pæne klædefrakke, som han kun tog på ved højtidelige lejligheder. Povls store hund springer på ham og flænger hans frakke. Dagen efter sender man bud til M.U.s tillidsmand om at komme og besigtige og vurdere skaden. Denne, en ældre velhavende husmand, som var to tommer over retfærdig, og som mere tænkte over at skåne forsikringen end hjælpe landmanden, spurgte ved udfyldning af skadesanmeldelse, om hvor gammel frakken var, hvortil Laurits svarede: „12 år“. Henvendt til tillidsmanden siger Povl: „Det skriver du ikke“. „Nå nej! lad mig så skrive 10“. Det skriver du heller ikke, du skriver 2 år. Hvad tror I de københavnere, som sidder på forsikringens kontor regner en frakke for som er 10 år gammel“.

Povl havde ingen grøn bevis, som forlanges i dag for at blive en rigtig landmand eller været på høj- eller landbrugs-skole. Han havde forsørget sig selv fra han var 12 år, men blev alligevel hvad vendelboerne kalder en holden mand. Ville gerne en gang imellem holde et godt gilde. Under et sådant sidder Povl og vinder i kortspil. En ung gårdmand siger så: „Det er godt det er Povl, der vinder, det er ikke så galt vi andre taber, vi kan få et tillægslån i kreditforeningen, det kan Povl jo ikke“. Hertil svarede han: „Det må jeg vel kunne få, ligeså vel som jer“. „Nej, det kan du ikke, du har jo ingen kreditforeningslån, så kan du da nok forstå du ingen tillægslån kan få“.

Povls kammerat Per havde fået en lille ejendom. Da han nærmest var den fødte kontormand, blev han snart valgt i sognerådet, formand for brugs, mejeri m. m., og for hver bestyrelse Per kom i, blev ejendommen ringere. De fleste tilidshverv var enten ringe lønnet eller helt uden vederlag. Der var jo lige æren, og den måtte man tage af, alt det man kunne overkomme.

Da krisetiden i 30erne kom, måtte Per give op og forlade ejendommen uden en krone, fik husly i lærerindeboligen på skolen, (følgende fortalt af Per):

Det var få dage før jul. Rigtig julevejr, stille vejr, $\frac{1}{2}$ alen sne lagt som et fint blødt tæppe, men jeg var så nedtrykt, at jeg ikke kunne se det skønne eller komme i julestemning. Vi havde jo knap brød i huset. Så hørte jeg bjældeklang og ser et par

Man har her bygget ny stald uden for den gamle stalds beliggende, men har ladet den gamle staldbro ligge.

store skimlede belgier, forspændt en slæde, komme op mod skolen. Jeg så straks det var Povl, han så forlegen ud, og sagde: „Per, vil du ikke nok modtage det jeg har med i slæden, fordi du aldrig har fået noget for at hjælpe mig med selvangivelsen og lignende“.

I slæden stod der brød på enden på samme måde som de gjorde det i dejtruget i gamle dage, og der var ydermere kød og flæsk, og så gav Povl mig 25 kr.

Hos Povl var der også en god læreplads for unge. Et år havde han fået en ung karl, som havde vanskeligheder med at tjene sit fæstemål ud, mest på grund af hans rapmundethed. En lørdag aften Povl kommer fra Hjørring, ligger der et klaver i vognen, betænkt til datteren. Karlen, som er kommen for at spænde fra, udbryder da han ser klaveret: „Ja, det vil jeg tro, det er fordi præstens datter og datteren fra Storgård har fået et klaver, så skal jeres også have et, fint skal det være, som hun sagde, kællingen, hun havde fået en mahogniflis i r . . . , og så har du ikke en ordentlig plov at pløje med. Den gammel smedet plov krølles sammen, så snart den rører en sten. Der hvor jeg var sidst, havde vi en ny Fraugeplov, det ved man hvad er“. Poul stillede sig foran ham og sagde: „Hejnt

liig hovtaangen (hent lige knibtangen), naa ja det kan ogsaa være jeg kan bruge de her“, og så greb han med to fingre omkring karlens næse, gav hånden en hurtig drejning og karlen skvat sidelæns omkuld. Da karlen havde fået hesten på stald, kom han ind og sagde sin plads op straks, med forlangende om løn til novbr., med den motivering, at Povl havde lagt hånd på ham. „Nej, du“, svarede Povl, „den kommer du ikke langt med, kun 2 fingre. Jeg vil ikke af med dig, du kan blive en dygtig karl, når du får lidt opdragelse, og den ny plov du taler om, har jeg købt plus en ny harve, men jeg kunne jo ikke have det hele med i dag. Plov og harve kommer næste lørdag. Nu kan du sætte dig ned, vi skal straks have aftenskaffe –“. (Karlen blev der i 3 år).

Povl kommer til at tænke på den gamle svingplov, som nu skal kasseres og samtidig rinder en tildragelse ham i hu, som fortæller, hvor forskelligt de unge mennesker skal behandles og omgås. Povl havde et år en karl, som var skikkelig og let omgængelig, men forhastede sig ikke unødigt mellem måltiderne. Han var en gang ude at pløje med før omtalte gamle svingplov. Agrene kunne ikke ses fra gården, og ved enden var der et lille bøgekrat. Her gik karlen ind for at tage et lille blund, men faldt i dyb søvn. Povl kom tilfældigvis ned for at se om han snart var færdig. Han klapper beroligende hestene og tager den gamle plov på nakken hjem.

Ved middagstid var karlen stille og fåmælt. Povl spørger så: „Blev du færdig med at pløje“. „Nej, plovi er bløwen taae (ploven er bleven taget). Siden kom han ikke under pløjning. Da sommeren kom og karlen tyndede roer ud, lagde Ole Lukøje ham igen til jorden. Povl var ogsaa den dag på vej til karlen, men hunden nåede først ned til karlen og slikkede ham i ansigtet, så han nåede at få gang i hakken, inden Povl viste sig. Hunden fik mange klap og kært tegn da det blev fyraften, men et par dage efter kom Povl igen og fandt atter karlen sovende, vækkede ham med de ord: „Ja, du må undskylde jeg vækker dig, jeg har bunden hunden i dag –“.

Der er et gammelt ord der siger: „Man kan ofte narre en mand 1 gang, det træffer ogsaa, man kan gøre det 2 gange – men man kan ikke gøre det altid.

Bedstefar og bedstemor

Jeg kom en dag kørende forbi Bjergby kirke, jeg kunne ikke lade være med at gå ind og se min morfar og mormors gravsted. Da jeg gik gennem kirkegården måtte jeg sande afdøde redaktør Nørrelykkes ord. Han skrev i et af sine søndagsbreve kort før sin død; så længe der står et mindesmærke eller en gravsten, er vi ikke glemte, men lever videre blandt befolkningen. Jeg nikkede genkendende til mange navne. Andreas Qvistgaard står der på en sten, minderne vælder frem, jeg husker ham som en meget rar mand, han var landpost, var en ældre mand, da jeg var dreng. Han gik ud fra Bjergby syd, sydøst ned over Bakkerne, et godt stykke ind i Astrup. Var aldrig nået til Astrup før kl. 16. Vi havde nogle vintre med megen sne, da husker jeg han undertiden ikke kom før 19–20 og jeg husker han så var stille, han var selvfølgelig meget træt, og han har sikkert tænkt det, jeg skriver nu, at det var svært at ingen af de bønder kunne finde på at tage et par heste ud af stalden og spænde dem for slæden og køre ham et stykke på vej -. Det kom vi dog efter, 1940–41. Da var det hans svigersøn Søren Olsen, som havde samme postrute.

Jeg ser nu en sten som fortæller en ung mand er død, 19 år gammel, og husker straks, hvor dybt et indtryk det gjorde på mit barnesind. Mine forældre talte så meget om, hvor trist det var med den unge mand som skulle bort så ung. Min bedstemoder sagde, det var Vorherres veje, det skulle være sådan. Den unge mand havde om aftenen været ved at vande faderens heste, en af hestene bliver kåd og springer i vejret og karlen får en fjeder fra grimeskafte revet ind i hånden og der gik stivkrampe baciller i såret. Havde det været i dag, er det jo ikke sikkert Vorherre havde taget ham, han ville jo have fået noget serum.

Ja, det var jo bedsteforældrene jeg ville fortælle lidt om. Efter at de havde afstået gården til min morbroder, købte de en lille ejendom på 2 tdr. ld. god jord. Den lå lige syd for kirken. Bygningen var faldefærdig, hvorfor Bedstefader nedbrød den på nær beboelsen, hvor sælgeren havde bopælsret til sin død. Der var kun 1 stue, 2 alkover af umalede brædder. I alkoverne var der så lagt rughalm. Bedstefader byggede så ny bygning, havde 2 køer og 2 fedesvin hele tiden. Han ville ikke have aldersrente, som pensionen den gang hed, de var meget nøjsomme; men alligevel fik 23 af 26 børnebørn

hvert år julegave – de tre børnebørn var i Amerika – men julegaverne lavede bedstefader selv. Små dukkesenge og dukkevogne, heste og køer han skar af træ, små legetøjsvogne, vindmøller, moderne vindmøller. Jeg husker et år, han havde nede på gården fundet et par kasserede træskostøvler, han skar så det nederste af skafterne som var hullet, og syede så et par små træskostøvler, som jeg fik i julegave. Bedstemoder måtte undertiden holde sengen på grund af dårlige ben. Hun havde gibsbandager på hele tiden, også det ordnede bedstefader, når en ny bandage skulle på. Hun led desuden af galdesten; om man ikke på daværende tidspunkt brugte at operere, ved jeg ikke, men når hun fik et anfald, skulle hun have 1½ pægl olie, den smagte væmmelig og derfor levnede hun altid en slat, fordi hun sagde hun ikke behøvede det hele for at det kunne hjælpe. Men den slat hun levnede, kunne ikke stå sig, men blev harsk, derfor drak bedstefar resten, intet måtte gå til spilde. Det har sikkert været universalolie, for bedstemoder blev 88 år og bedstefader 93 år. De fik lov til at bo i deres hus til deres dages ende og sov stille ind uden forudgående sygdom. Bedstefader sagde en søndag formiddag han var bleven liggende i sengen, „Ja, var det ikke for det er søndag, tror jeg nok jeg ville have læge i dag, jeg føler mig lidt sløj“. Hertil svarede husbestyrerinden, som var en myndig dame, „Er du syg bedstefader, skal du have læge, ligegyldig om det er søndag eller hverdag.“

Da lægen sagde farvel til husbestyreren, sagde han „Kl. 14 er Laurits Hvims død“.

Bedstefar og bedstemor holdt ofte ungdomsgilde, hvortil de inviterede voksne og halvvoksne børnebørn og deres hjems tjenestefolk, og jeg tror de sidstnævnte var lige så glade for bedstes, som vi børnebørn var. At de var glade for at se unge omkring sig, skyldes nok også, de følte sig ensomme og gamle, de havde jo hverken fjernsyn eller radio i flere år af deres alderdom; men opnåede da at få radio. Det var et dårligt apparat. Jeg har ofte tænkt på, at det var mærkeligt, at 6 børn, hvoraf ihvertfald de 5 var velhavende, ikke kunne give dem et godt apparat, men det er jo den gamle historie om igen. En fader kan føde 10 børn, men 10 børn kan ikke føde en fader.

Bedstefader gik ofte i kirke. Bedstemoder kunne ikke komme til kirke, det var jo ikke så nær hver søndag man ville køre med hende, hun satte sig så ved vinduet og så nøje efter,

Kokoppe-Indpodnings-Attest.

Christen, Søn af Jørgen Christensen Leind
født i Tversted og boende i Bjergby
8 Aar gammel, er af mig understrevet, Aar 1859 den
24 Junii indpodet med Kokopper.

Med nøiagtigt Eftersyn, imellem den 7de og 9de Dag efter Indpodningen, har jeg fundet alle de Tegne, som vise dem at være de ægte Kokopper: de vare nemlig hele og ubestabigede, opfyldte med en klar Bæbste, i Midten nedtrykkede, og omgivne med en rød Kred; hvilket herved, paa Ære og Samvittighed, bevidnes af

Algeris 10/11/1859

Forvaret af
Sjærgård 21 Decr. 1859.

En som har gemt sine ting, bl. a. kokoppeattest og skudsmålsbog.

om nogle af familien kom cyklende. Var det tilfældet glædede hun sig, for så vidste hun, at når de kom fra kirke, kom de med bedstefader ind for at få kaffe. Når så gæsterne var rejst, talte de om, hvad der var bleven dem fortalt, derefter citerede bedstefader præstens prædiken – nå ja, nu smutter der en lille historie med, som ikke kommer bedstes ved.

I et nabosogn havde herremanden for nogle hundrede år siden ejet kirken og da han kom til at mangle en svinestald, brød han kirkens tårn ned, og opførte et svinehus.

På en præst i sognet for 50 år siden virkede dette skandaløst. Derfor fik han en indsamling sat i gang til et nyt tårn, og han havde en fin evne til at flette dette tårn ind i sin prædiken.

To solide, agtværdige gårdmænd fulgtes ad næsten hver søndag til kirke, og havde hver gang samme kirkestol og fik også hver gang et lille blund. De kunne ikke gøre for det, den stille ro og hyggelige stemning gjorde at de måtte give sig, om også de kæmpede bravt imod.

En søndag, hvor præsten holdt sig til teksten, siger den ene af omtalte mænd, under hjemturen til den anden.

„Jeg faldt væk et øjeblik, præsten sagde vist ikke noget om tårnet i dag – eller gjorde han –. Vor mor er så interesseret

i det tårn, hun vil altid have at vide, hvad præsten har sagt om dette“. Naboen grinede lidt, måtte først indrømme, at han også havde været væk et øjeblik – „Jo, jeg tror nok han talte noget om bjælkerne til tårnet“. „Det har du ret i“, replicerede den anden, „jeg fik lige fat på at en af dem der arbejdede med bjælken, havde fået noget i det ene øje, jo, hvad var det? var der ikke også en bjælke, der var skæv.

Væk med flyvske tanker – heureka.

Det var jo bedstes jeg skulle fortælle om.

En gang mine forældre var ude at rejse, skulle bedstemoder stå for husholdningen, og jeg, som da var 13–14 år, for besætningen. En morgen går jeg ind til hende og siger: „Bedstemoder, hvor synes du jeg skal tøjre køerne i dag, der er lidt med græs over det hele“. „Så sæt dem op ved skorstenen“, lød svaret. Jeg gik såret ud og samtidig skamfuld, noget dæmrede for mig, det var min opgave at sørge for dyrene. Nå, da jeg havde fået køerne ud, tænkte jeg, bedstemoder skal ikke sådan dølle mig ned, jeg gik derfor ind og sagde: „Nu har jeg fået dem ud, de står bunden ved stigen. Vil du ikke hjælpe mig at få dem op til skorstenen“. Svaret lød:

„Jo, det kan du tro, min dreng, men nu vil vi to have en tår formiddagskaffe først“.

Nu, næsten 60 år efter, står det klart for mig, bedstemor var træt, det var en belastning for hende.

Jeg var veg og usikker, når jeg arbejdede med andres midler eller ejendele, og jeg kan nu se, det har fulgt mig hele livet, det er en af grundene til, at jeg altid havde vanskeligt ved at gøre mig gældende i bestyrelser og sogneråd. Med egne midler har jeg været sikker og målbevidst, dermed være ikke sagt, at jeg altid gjorde det rigtige.

Ved festlige lejligheder hentede vi altid bedstes med hestevogn, men når festen sluttede omkring midnat, var der ingen, som havde lyst til at komme ud at køre. Så blev det altid fremhævet, at det var så sjældent bedstemoder kom i byen, så nu skulle hun have nogle dage fri. Bedstefader kunne så gå de 4–5 km der var til deres hus, (og med skam) det bød vi ham, til han var 90 år. Når så vi gik i seng, satte bedstemoder sig stille hen til vinduet. Bedstefader skulle over Varbro ådal, skød genvej ved at gå over en planke over åen. Bedstefader havde altid en stavlygte, og når han gik over dalen kunne denne ikke ses, men når bedstemoder så lygten på modsatte side af dalen, gik hun til ro – doven slapper man var, man

Sorbrunlets Paul, Christen 11

Lund forkjent mig fra Hls Noob
1868 til januar dato 1871 og i denne
tid opfort sig til min tilfreds

Gammelend af Hls Noob 1871

Christensen

Udgang P. 183 N. 61

Bjergby P. 2 Noob: 1871

J. P. Jøen Hilling

Maltz eily mig v. Aidal - 130 - 44.

Aidal, d. 4te Noob. 1871

17de Noob. 1871

Miljøis
Kirke

Christen Lund forkjent
mig fra Hls Noob 1871
til januar dato 1872.

Lille Aidal

Hans Chr. Larsen

T.H. tog ikke skade af at være forkælet.

ikke kunne følge ham på vej efter alle de julegaver han havde lavet til én.

Jeg mindes også jeg engang hentede dem. Over åen var der en smal bro lavet af jernbanesvæller. Jeg havde en plag for, den var bange og ville skubbe den anden hest i åen; jeg gav denne et svip af pishen, så den var foran plagen, så skete der jo ikke noget, det hele gik meget hurtigt og vi var vel ovre; men bedstemoder nåede alligevel at stå op i vognen og klamre sig til bedstefar med de ord: „Åe Gud! nu kommer vi i Åen“. Bedstefader sad tilsyneladende rolig og bakkede på piben og svarede: „Ja vist gør vi det, og du kommer nederst“. Bedstemoder skæbde (parodi) efter ham, „du kommer nederst“, og føjer til, „så er det godt jeg har været det før, du sidder der og er så vigtig og patter på det snorketræ (piben)“. Men alligevel sad hun selvfølgelig ved vinduet, da bedstefader gik hjem.

Et gilde mere står frisk i erindringen, det var hos morbror, som havde bedstefaders gård. Det var året 1923, min yngste morbroder var også med. Han var en dygtig forretningsmand, havde både cigarforretning og cigarfabrik, og begge dele gik fint, hvad ingen forundrede sig over, da man fortalte, at han

som dreng gemte den 2 øres smørkage hver af børnene fik, når bedstefader havde været i Hjørring, til hans søskende havde spist deres, så holdt han auktion over sin kage, og den gik som regel op i 5 øre. Morbroder blev altid kaldt T. H., som stod for både Thomas og for Thomas Hvims. Hans søskende fortalte gerne om, hvor forkælet han var som dreng, særlig af bedstemoder. De fortalte ofte om den gang han var hyrdedreng hjemme, og om hvorledes naboens dreng på den anden side af åen hver dag råbte: „Thomas! Thomas“. T. H. ville ikke svare, for han vidste på forhånd, hvad kammeraten ville sige, men når denne havde råbt længe nok, sagde T. H. endelig: „Ja, hvad vil du“, og så kom saluten som T. H. kendte „Do er S så fortjælingt do ins ka tråk å stæ“ (du er S så forkælet du ikke kan flytte dig fra stedet, hvor du står).

Ved nævnte gilde kom jeg til at tænke, at det måske havde været rigtigt, for bedstemoder fik det maget således, at jeg skulle cykle med hans kuffert til Hjørring station og T. H. cyklede så ved siden af.

Da jeg kom tilbage, spurgte morbroder Kr.s karl om min morbroder kunne give en god drikkeskilling, for sådan en tur. Jeg tænkte, skal jeg tvinges til at lyve, skal det være sådan, at han ikke ved hvad han skal tro. Jeg havde jo ikke fået en rød øre, men sagde: „Ja, selvfølgelig, 5 kr., og så gav han spisning på Hotel Hafnia“.

Jeg tænkte ikke mere herover, men kom en 14 dages tid efter i skarp forhør hos bedstes. Karlen havde fortalt bedstes om nævnte tur, og ville nok køre den næste gang T. H. kom. Det blev vi begge fri for, T. H. kom næste gang i bil.

Bedstes skrev jo til T. H., at de forstod ikke det karlen havde fortalt, det ligner da ikke dig, fordi din fabrik går godt, skal du passe på ikke at få storhedsvanvid. Det ligner ikke noget at gå på hotel efter en middag som din broder og svigerinde gav. Bedstes havde så fået svar, og derfor kom jeg i forhør og aflagde bekendelse.

Min ældste morbroder rejste til Amerika, 17 år gammel. Det var en ung alder at blive overladt til sig selv, i et fremmed land. Ved nævnte familiesammenkomster talte bedstemoder altid om den sølle dreng (som hun kaldte onkel Peter), der blev sendt over det store hav uden at kende nogen i det fremmede, det er vel naturligt. En mors tanker er altid hos det barn, hun mener har mest behov for hendes kærlighed.

Første gang Peter var hjemme var 9 år efter afrejsen. Han stod en dag uanmeldt på Hjørring station, han var jo nu voksen og havde anlagt et stort overskæg. Ingen af tidligere bekendte kunne kende ham, men han kunne selvfølgelig genkende en gammel nabo, han traf på gaden, og spurgte denne om han kunne få kørende til Bjergby. Vel hjemkommen inviterede naboen ham på aftensmad, og fulgte derefter Peter til hans hjem, og sagde så til mine bedsteforældre, at de havde fået gæster, som skulle overnatte og ikke kunne huse dem alle. Ville nu spørge om man kunne give denne gæst natlogi, og tilføjer med et underfundigt blik „jeg ved da I har hjertenum“. Men ingen af familien genkendte Peter. Naboen måtte sige, „det er dog for galt, I ikke kender eders egen søn“. Nævnte besøg mindes jeg ikke, men ved næste besøg kan jeg tydelig huske hans afrejse. Hvor mærkeligt det end lyder, mindes jeg den ofte, når jeg ser nye huse, både i store byer og hver en flække, skyder op som paddehatte.

På nævnte Hjørringtur var vi nået til Klokager mølle, her var nogle huse under opførsel, og bedstefader udbrøder: „Å herregud, hvor henne skal de sølle mesker få føen frå“. Måske han på en pæn måde ville sige sønnen, du skal ikke være ked af at rejse, der er ikke plads eller føde til flere i Danmark; man havde jo den gang den formening, at havde man ikke selv jord, var det ikke let at få føden. Vi spændte hestene fra i den kendte gamle købmandsgård hos I. P. Jacobsen; nu handler 4. generation af min familie her.

Da Peter var 91, sendte han en del af de breve og billeder hans forældre havde sendt ham, til hans søster (min moder) med de ord: „Mig tænkte Dere måske gerne ville have disse“. I et af disse breve, dateret 1901, skriver bedstefader til sin søn. Murersvendene strejker i København, bliver disse og mestrene ikke snart enige, kan det få alvorlige følger for Danmark. – Ak ja, der har været mange strejker siden da.

Bedstes 6 børn blev som forældrene gamle, 83½ år i gennemsnit.

Landboauktionerne

I 30ernes værste kriseår oprettede Husmandsforeningen og Hjørring Amts landøkonomiske selskab et forhandlingsled mellem sine medlemmer om dyr, heste, kreaturer og svin, for

N° 66 L. Hvinn

Ugen fra den 29 / - til den 7 / 11

Leveret sød Mælk				Modtaget		Kr.	Øre
Sønd.	137	Smør-Pris	77	980	Pd. sk. Mælk	7	33
Mand.	138	Middelfløde %	46 -		" Smør		
Tirsd.	139	pCt. Fløde	43 1/2 -		" Ost		
Onsd.	141	Pris pr. Flødeenhed 0,	74		" Fløde		
Torsd.	133				Gjæld f. f. Uge		
Fred.	135						
Lørd.	130						
Tils.	953	Pd. i Alt	32	68			
					I Alt		
					÷		
		Tilgode	23	33	Gjæld		

Mejeriet „Hovbak“,

den 11 / 11 1908

Indtægterne var også smd. Der holdtes både karl og pige ud af samme indtægt.

at nævne de vigtigste grene af husdyr. Der blev som bekendt oprettet auktionslokaler i Hjørring, Sindal, Bindslev, Vrå og Pandrup, men Hjørring blev jo den dominerende, først i Forsamlingsbygningen. Men det store gennembrud blev jo i Fredensgade. Auktionerne blev i de dårlige tider en god støtte for landbruget. Når man var nødsaget til at skulle have hurtigt solgt, lod man sig let trykke med prisen. Ved auktionen fik man som regel altid et antageligt bud. Alle auktionsholdere gennem årene har været populære og mange sjove episoder fandt sted under hammerslagene. En gang havde en husmand et lille dårligt russerføl. Da det kom i ringen, råbte husmanden: „Det er en krydsning af en oldenborger og en – om han

ville sige frederiksborger eller russer, fik vi aldrig at vide, for auktionsholderen afbrød ham og råbte: „Ja, og så en skarnbasse“. Forsamlingen brød ud i et latterbrøl. Dette var jo selvfølgelig ikke sagt i ondskab, men synd for den lille husmand, men han kunne trøste sig med det gamle ord: Den som ler sidst, ler bedst. Han blev siden en velhavende gårdmand.

En anden auktionsholder siger en dag: „Det er en anden lægs so med 12 gode grise, jej å grissen håer en gal to – men hwa, de ka vi ajer osse træf å få“. En velnæret gårdmand slår en skraldlatter op og siger: „Haj ka val nok bagatellisere tingene“, og det var rigtig, man lod sig ikke bluffe; men alligevel blev fejlen nu betegnet som mindre betydningsfuld. Det er jo en auktionsholders opgave at få så god en pris som muligt, men man trak jo på smilebåndet, når man hørte denne, som havde en meget fin jerseybesætning, sige om et dyr i ringen, efter at første bud var faldet: „Der er mange, der vil give mere, husk på, det er en halvjersey, løben ved en broget tyr“.

Som børn kan være så optaget af en leg, at de glemmer alt omkring sig, indtil de pludselig synes, nu er det træls og kedelig, ligeså bonden. Arbejdet kan hele ugen gå som en leg, men så skal der lidt afveksling på hverdagen. Der skal et hold grise og en kællekvie på auktion, og bonden tænker, jeg behøver jo strengt taget ikke rejse til auktionen, det går jo af sig selv, – men det kunne da være rart at se dyrene blive solgt, og man lærer ofte noget ved at tale med andre. Man skulle da også nødig blive en aparte f“. Sidste bemærkning skal være undskyldning for at tage fri. Kære bybo, misund ham ikke, i de fleste tilfælde har han haft 5–6 timers arbejde inden han rejser til auktion og 2–3 timer efter hjemkomsten. Bonden nyder stemningen ved auktionen, det er et rart øjeblik, når hammerslaget lyder på nogle tusind. Der har været mange timers risikobetonet arbejde bagude. Han mindes da soen lå med de nu solgte grise som nyfødte, havde tænkt, – ja der er en lang vise usungen endnu, – bliver atter nærværende, ser sig om efter bekendte. Nu skal der et lidkøb til, viser en bekendt de af ham solgte grise. Vennen siger, de er vel nok godt solgt, nu skal du gå med hen og se nogle store polte, jeg har købt billigere end de her, som er mindre. De går hen og ser omtalte polte. Køberen siger: „Synes du ikke de er store til prisen“. Vennen ser på grisene,

1906	Transport	101	112	90	43	00
Juli 7	1/2 l. Æk. Melis	0,24				
	1/2 l. Salk	0,08				
	1- K. Mel	0,15				
	1. Luge	0,30				
	1. Lucifer	0,35				
	1/2 Kaffe	0,50				
	1/2. Theorie	0,11				
	1/2 l. Str	0,38				
	4-ge Løbe	0,72				
	Gar	0,25				
	Blæk	0,10				
	1/2 Blegindv	0,12				
	100 - Majø	5,00				
	4. Podd	0,16				
	2 1/10. Føitk	0,55				
	1 l. g. l.	0,65	10	67		
	Pr. Kortbark				10	67
21	150. Majø		7	65		
Sept 1	400 - Majø		20	00		
	1/2 3 Løkke o				3	00
8	Om 2 1/2 12 % godning		9	40		
			160	62	56	67

Kontrabog fra 1906. Udgifterne var smd.

der står med ludende hoveder og trækker på blæsebælgen, og de ser ud til at have haft alle børnesygdomme, det vil han ikke sige, men siger: „De ser lidt søvnige ud“, „Ja, hwa“, replicerede køberen, „det kan også hænde, de er kommen tidlig op“. Sælgeren, som ubemærket har stået og hørt samtalen, tilføjer: „Ja og så er de tilmed fra et fattigt hjem“. Køberen siger desangående, hjælper det dem ikke, de flytter, (han var nu velhavende) men noget helt andet er, du vil da give lidkøb“. „Ja ja, lad gå med det“, siger sælgeren og tilføjer, da han ser køberen invitere en mand mere: „Er det meningen hele Astrup skal med til dette lidkøb“. „Nej“ siger køberen, „men hvis jeg havde solgt sådant et kuld grise, ville jeg ikke være så ringe, at jeg ikke kunne give 4 kopper kaffe“. Sælgeren siger „Jeg er heller ikke smålig, vi går, min nabo sagde i går til mig, at der fandtes næppe mage til mand som jeg“. En af de 4 ser nu på sælgeren med et troskyldigt blik og siger „Hvordan – den gang naboen sagde det, var han da skøn eller gal –?“.

Selskabet går over på Markedsrestaurationen. Værterne og personalet her har alle været afholdte, få restaurationer har så mange stamgæster. Man sætter sig og venter ikke på tjeneren skal komme springende, man ser op på ham, rækker tre fingre i vejret. Tjeneren ser ned på selskabet for at se, hvilken øl han skal servere, og kommer med 2 Carlsberg og en Tuborg. Ved et andet bord ryger der fire fingre i vejret. Han henter 2 Tuborg, 1 Carlsberg, 1 Top. En råber: „Jacob, 4 bjesker her“, ved bordet er man i så ivrig diskussion at man overhører bestillingen. Det er også lige meget, Jacob kommer og skænker 3 bjesk og 1 snaps, han ved den ene ikke kan li' bjesk.

De der ikke kan li' spiritus, er lige velkomne. To som plejer at få et par timer til at gå med at drikke knaldtår, råber en dag: „Jacob, vi har ikke mere kaffe“. Jacob springer efter kaffen, gæsten siger: „Nå, det så jeg ikke, der er heller ikke mere sukker“. Jacob springer igen, kommer med sukker, nu udbryder den anden: „Det var skammeligt, nu kom jeg til at vælte flødekanden“. Jacob henter fløden og siger med det sødeste smil: „Mangler I mere brændevin“, de forstår glosen, men den ene afvæbner nu Jacob: „Ja, Jacob, det har du ret i, der henne kommer Ejner, vi skal ha' en snaps til ham“.

Nu kommer Holger Jensen, Klanghøj, med en stor bunke lodsedler fra „Blå Kors“. Han går hen til bordet med bjesker-

ne og siger: „I er vel nok nogle rigtige folk, I drikker det grimme skidt for at vi kan få det udryddet, og jeg ved I også vil købe nogle af de her sedler, for at hjælpe dem som ikke kan tåle det sprøjt“. Han sælger 2–3 sedler til hver.

Den rigtige handelsmand prøver ikke på at tage en landmand (som det populært hedder), for så ved han jo, at han mister vedkommendes handel, men derimod er det en sport og moro, hvis han kan tage en kollega.

Således havde en handelsmand en markedsdag solgt 10 søer til en opkøber fra Randers slagteri, men havde ikke kunnet blive enig om prisen på en gammel orne. Handelsmanden får så en kollega til at gå ind i en telefonboks og ringe til restauranten, præsenterer sig som direktøren fra slagteriet og beder om at få nævnte opkøber i tale. Handelsmanden, som sidder ved et bord, ser nu opkøberen tage telefonen, som står på skænken. Opkøberen bukker galant ned mod talerøret og siger: „Go da! go da! hrr. direktør“, denne formodede direktør siger: „Vi står og mangler søer. De må købe dem De kan på markedet, og er der enkelte orner, så tag dem med“.

Opkøberen prøver endnu en gang at trykke prisen på ornen.

Handelsmanden siger: „Ikke en øre jeg slår af, noget andet er, tager du ornen, giver jeg middag, jeg skylder K. J. (manden i telefonboksen) middag“. De pågældende slår nu hænderne sammen med et mægtigt klask. Beløbet på middagen oversteg flere gange fortjenesten på ornen.

Efter nogle timers forløb tyndede det stærkt ud i antallet af de besøgende, de fleste har haft en lille trold siddende på skulderen som hviskede i øret på dem, her er rart at være, men det kan ikke gå an at blive hængende. Pligten over for hjem og bedrift. Der sidder 5–6 stykker endnu aktive landmænd tilbage, men de er så langt fremme på livets vej, at der ikke er noget at jage efter, man tager nu tid til at se til siderne og tilbage, og vil gerne tale om det man er kørt forbi, derfor liver ansigterne forventningsfuldt op, da konsulent Eg træder ind med bister mine, men et lunt glimt i øjet.

Eg hilser og siger „Nå, sidder I her og hænger endnu, og nu ved jeg at I efter jeres formening har ordnet alt både indenrigs- og udenrigspolitiske spørgsmål, kort sagt, ting som I ingen forstand har på, langt mindre indflydelse. I stedet for at koncentrere jer noget mere om de nære ting, og de nære ting for jer er kørne“. En svarer „Ja, Eg, det er let nok at fortælle hvorledes andre skal gøre det, men min erfaring er

nu, at lytter man for meget til konsulenterne, går man til økonomisk“.

Eg siger: „Det er muligt, men meget sørgeligt, for jeg har lagt mærke til, at det er de dygtigste landmænd som lytter og spørger konsulenterne til råds“.

En af selskabet råber nu, „Jacob! lad os få en omgang skrup-af bajere“, og man får endelig Eg der hen som man vil. Han fortæller om det forgangne, om den gang, og den gang, men dette kan ikke genfortælles, det skal fortælles af Eg. Ubevidst bliver mændene som børn igen, de kender nogle af historierne, men nyder at høre dem igen og igen.

Bonden er nu engang sådan, at han bedst kan li' den konsulent, der kan tale om andet end foderenheder og mikro-næringsstoffer, den dyrlæge som kan tale om andet end det syge dyr osv. Er det fordi vi bønder ikke er lærde, og som følge heraf ikke kan vurdere de lærde og derfor vil høre, hvad har I lært i livets skole og her ud fra vurdere dem?

På samme måde respekterer vi ofte mere uskrevne love end skrevne love, såfremt disse synes os uden sund fornuft.

Lad os håbe den ny Landbogård får samme gode betydning, både økonomisk og folkeligt for landbruget, som den gamle Landbogård i Fredensgade.

Dette var et indskudt afsnit. Tilbage til 30erne.

Håb om bedre tider

Man havde fået en smule krisehjælp, og der var kommen svinekort. Man begyndte at håbe på at gode, stabile tider skulle komme, i lighed med dem man hørte ældre tale om, man havde haft fra 1900 til 1914.

Få jævne mennesker tænkte næppe, at en anden verdenskrig, værre end den første, var nært forestående. Men pludselig var den der. Priserne steg på alt. Der blev påbudt afleveringspligt på brødkorn, og parolen lød, at landbruget ikke kunne lukrere på at landbruget var i nød. Derfor blev der sat maksimalpris, ca. 30 kr. for brødkorn, og 26 kr. for foderkorn. Kunne gårdmanden ikke opfylde sin leveringspligt i brødkorn, kunne han levere det resterende i foderkorn, som husmanden så modtog for det af ham afleverede brødkorn.

Afleveringspligten var efter grundskyld. Da det var efter

1940 71787 1940

**LANDBRUGSMINISTERIETS
SVINEREGULERINGSUDVALG**

AXELBORG KØBENHAVN

Svinekort

Oktober-Regulering

Dette Svinekort giver
I HÆNDEHAVEREN
Ret til Levering og Slagtning af
1 SVIN
i Tiden 30. Septbr. 1940 til 26. Oktbr. 1940.
(Efter 26. Oktober 1940 er Kortet ugyldigt.)

Levet af

Eftertryk forbudt, medfører Strafansvar efter Loven.

Ugyldig efter 26. Oktober 1940

Der blev fortjeneste, når dette kort fulgte grisen og blev som det huskes af mange, handlet med.

en meget stigende skala, var det en meget stærk belastning for de større gårde. Frihandelsprisen lå på ca. 60 kr., man kunne jo også købe sig fri, det vil sige købe korn hos kornhandleren til 60 kr. pr. 100 kg og sælge til staten for 30 kr. Jeg husker jeg leverede tre store læs, som androg ca. det

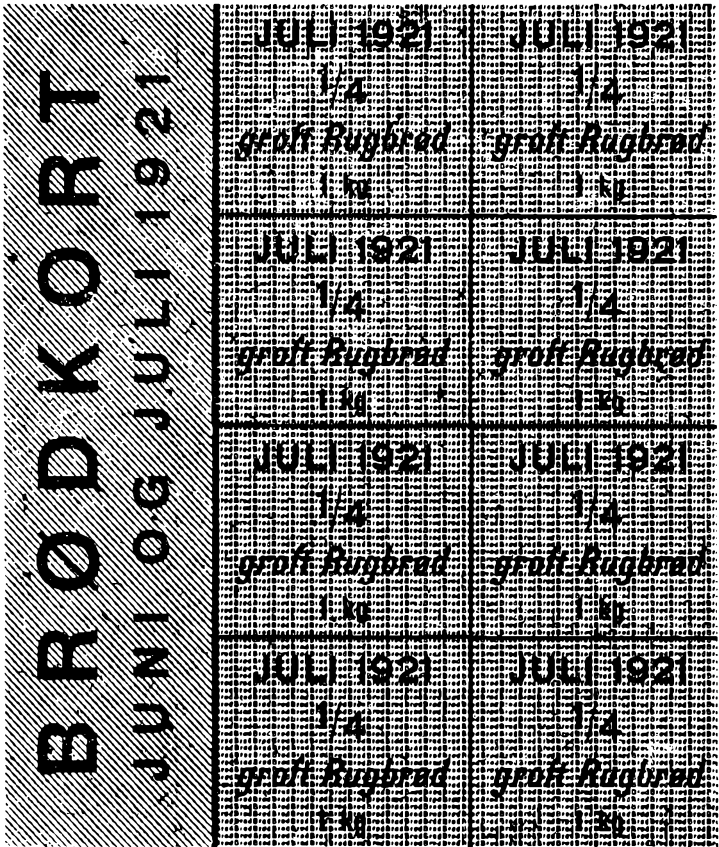
halve af min afleveringspligt, og bestemte mig for at købe resten. Jeg modtog derfor en afregning som viste, det gik lige op. Jeg havde med andre ord leveret staten 3 læs korn gratis. De pålydende normer var selvfølgelig pr. år, men jeg husker ikke hvor mange år vi havde afleveringspligten. Men jeg husker den samme foreteelse i 1918. Min fader skulle aflevere korn, jeg var dengang 13 år, vi havde ikke selvrensende tærskværk, så jeg blev derfor sat til at trække en håndtrukken rensesmaskine. At det står klart i min erindring, skyldes nok, at jeg fik så mange skældud fordi jeg kørte for langsomt, og min fader sagde: „Det er dit bidrag til at børnene i byerne ikke kommer til at sulte“. Dagen efter vi blev færdig, var jeg sengeliggende og blev det i 3 uger, af den spanske syge.

Men hvor blev fader gal – en dag han spurgte fiskehandleren efter, hvordan han kunne holde hesten i så pæn en foderstand, når den skulle løbe ad vejen hver dag. Jo, den fik et rugbrød hver dag, det var godt og det var ikke til at forstå, sagde han, brødet var ikke nær så dyrt som korn, det var ikke gået op for ham, at landmanden måtte aflevere sit korn til halv pris. Jeg behøver jo nok ikke fortælle, at så fik vore heste også en rugbrødsskive nu og da, og på den måde kom da lidt af det afleverede korn tilbage, i lighed med da „manden gav soen flæsk“.

I samme øjemed afleveringspligten appellerede man til landbruget om at bevare husdyrene, og påpegede, at så godt som hele Europa sultede og efter krigens afslutning ville der blive stor efterspørgsel efter animalsk produktion. Landmanden prøvede at blæse og have mel i munden på en gang. I stedet for det afleverede korn til halv pris, købte han i dyre domme kød og benmel, frøgræsafrensning, roefrøafrensning, lyngmel, havreskalmel og andre skønne ting.

Og det var rigtigt, der blev stor afsætning på animalske produkter, og landmanden havde besætningen i en sådan stand, at der var noget at bygge på.

Mangen ung vordende landmand kom nu hjem til fatter efter at have været ude at se sig om og sagde: „Du har ikke længer råd til at stå og fryde dig over tre spand heste med hver sin plov. Hvis du køber en traktor, kan vi undvære 4 heste og en mand“, og som sagt så gjort og man hørte det fra jyden velkendte ord: „Ka æ betåel sæ“, og diskussionen gik. Nogle sagde, jo, fra 100 tdr. ld. og opefter kan det betale sig, ellers er det galmandsværk. Andre sagde, nej, vi skal ikke have

Ingen døjede med at få brødkortene til at slå til.

traktor, med hestene har vi kunnet drive vores gård om dagen, dem der har traktor kører også om natten. Men efter få års forløb havde man traktor helt ned til 10 tdr. ld. 6 naboer på stribe fik samtidig traktor, en af disse havde en god tyk tegnebog og lagde pengene på bordet lige så stærkt som traktorforhandleren kunne tælle dem, og spurgte så: „Hvordan betåler de ajer djæes“, underforstået, hvorledes betaler de andre deres traktor, hvor meget kontant og hvor meget på vixel. Traktorforhandleren som var en fin forretningsmand

Inden der kom tank på mejetærskeren. Man ser på de ludende skikkelser, at de er trætte.

svarede kun: „Ja, de andre betaler også deres“, men på hvilken måde, mente han kunne være ligegyldig.

På samme tid brugte en kendt landbrugsskoleforstander, når han bød et nyt hold elever velkommen, at påpege nødvendigheden af mekaniseringen, men undlod ikke at fremhæve den hyggelige atmosfære der var omkring brugen af hestene, og fortalte, at i hans hjem havde man en hest, der var så dygtig, at når han radrensede roer, kunne den selv finde hvilken række den skulle gå imellem, når man vendte ved frøpløjningen. Ja, var tilmed så dygtig, at den kunne se når naboens datter kørte til købmanden og passe at være nede ved vejen når hun passerede forbi, og ligeledes når hun kom tilbage fra købmanden. Han fortalte den, indtil en vendelbo en dag rejste sig og sagde: „A tjejer æn bette gro Ferguson, de ka dæj osse jøer“ (jeg kender en lille grå Ferguson, det kan den også gøre).

Efter som mekaniseringen skred frem, kom der valuta til landet. Hvorledes den skulle stå i forhold til udlandets, havde altid været et omstridt spørgsmål og vanskeligt for menigmand at gennemskue. Men en kendt professor sagde: „Det var et middel, med hvilket et samfund kunne bestemme, hvem der

skulle tjene meget, og hvem der skulle tjene lidt“. Ja! Ja! en professor kan undertiden også sige noget rigtigt og klogt. Men da landbruget var i mindretal er det jo klart, hvorledes den blev sat. Ydermere opfandt man noget man kaldte pristol, den ene sagde til den anden: „Du kan lige så godt give mig noget mere for mit arbejde eller mine varer, du kan bare føre stigningen videre til ham, du skal have pengene af“. Det gik godt, der var bare et lille „men“ ved det. Da det nåede landmanden kunne han ikke, som eksporterhverv, give sorteper videre. Hvad skulle han så, ja, når ikke han kunne få større timeløn for sit arbejde, måtte han tage nogle flere timer, og samtidig sagde hans konsulent, du må dygtiggøre dig noget mere, brug mere gødning og kalk. Nå, ja, der blev lidt lyspletsyge og du skal selvfølgelig kende reaktionstallene på din jord. Husdyrbrugskonsulenten sagde, du må lære at fodre noget bedre, lad være med at slæbe på alt det vand i form af kårroer, og giv dine køer nogle sukkerroer. Græsmarken skal have noget mere kvælstof. Nå, ja, der strittede et par køer, en af roeforgiftning, en anden af græsforgiftning. Ja, du må bruge noget mere mineralfoder. Det var ikke så galt med de par køer, det var jo bondens egne. Det er kun dem der lever, der er samfundets. Få har de senere år gjort så megen samfundsnytte som vore landbrugskonsulenter. De har presset bønderne frem, så vi sprang som bælse (unge tjenestedrenge). Samtidig har de fremhævet fodermestergerningen til at være et meget respekteret erhverv, og afvæbnet ord som korøgter og fodermesterkælling som skældsord.

Der blev oprettet fodermesterkonkurrencer, der afstedkom, at der blev nogle knalddygtige fodermestre. Hvert efterår blev der så afholdt en festlighed på et hotel, hvor besætningsejeren var vært, og havde sin fodermester til bords som gæst, og der blev uddelt præmier. Af besætningsejerne kender alle jo alle, men et år var der kommen en ny ejer til en gård. Da kun enkelte kendte ham, prøvede jeg at spørge forskellige, hvem af de to herrer der var ejeren og hvem der var fodermesteren. Dette var der ingen, der kunne sige, men alle indrømmede, at havde det været for blot 25–30 år siden, ville de kunne have gjort det.

Der er ikke noget at sige til, at fodermestrene nu ville have en god løn. Når en kvalificeret fodermester var en mangelvare, skulle han have en løn fuldt på højde med arbejderen i byen, og da hans organisation siger, han skal have så og så

meget, men aldrig regner ud, om han kan tjene den løn. Det gik også sådan, at køerne kunne ikke bære de store arbejdsomkostninger.

Hvad så, tænkte bonden. Ja, der er ikke anden udvej under de foreliggende omstændigheder, end at fodermesteren må passe nogle flere køer, bl. a. ved hjælp af mere mekanisering i stalden, og det gik sådan i en årrække, at for hvert år, når fodermesteren blev fæstet, skulle han have værdien af et par køer mere. Karlelønnen steg også, jeg kan huske at i 30ernes kriseår skrev Vendsyssel Tidende, at man kunne nok forstå at landbruget var i økonomiske vanskeligheder, når en forkarl skulle have værdien af 100 tdr. korn i løn. Nu 25–30 år efter skulle han have 300 tdr. korn årlig, 1 tdr. for hver arbejdsdag. Hvad var det for noget, hvordan kunne det lade sig gøre. Jo, mange forskellige faktorer. Konsulenter, man avlede flere fold, mekaniseringen, ukrudtssprøjtning m. m. Hvor der var 2 karle blev den ene gennet ind til byen, der kunne man som før nævnt lægge lønnen på varen med betegnelsen stigende arbejdsomkostninger. Hvor der kun var 1 karl skete det ofte, at han blev erstattet af store børn plus vor mor.

Nabolandenes landbrug havde jo heller ikke gode kår, men her gav man subsidier, således at det danske landbrug skulle konkurrere med de store landes statskasser. Dette foranledigede også den daværende hollandske landbrugsminister til at sige: „Kan danske bønder overleve under de kår deres regering byder dem nu, bliver de ikke lette at konkurrere med, når de kommer med i Fællesmarkedet“. Det ene år efter det andet slæbte sig afsted, vi måtte jo ikke komme med i EF, det danske samfund var blevet så forkælet, at man endnu ikke turde gå med. De eneste der længtes efter at komme med, var landmændene, de var ved at være trætte af at binde en 500 kr. seddel i halen på hver ko, de sendte ud af landet. Derfor står bønderne også i dag uforstående, når de hører politikerne sige: „Vi kan ikke forvente det skal blive ved med at gå som i de glade 60erne“. Nu vil nogle nok sige, at landbruget her fik da også støtte eller tilskud. Ja det fik vi at høre både tidlig og sent, det var en hån mod landbruget. Der er noget der hedder fakta og kendsgerninger. 1) Landbruget har altid været Danmarks hovederhverv. 2) Dets udøvere er flittige og fuldt konkurrencedygtige med andre landes landbrug. 3) Dets udøvere udgør 10–15 % af befolkningen og er alligevel i stand til at hjembringe hovedparten af landets va-

Det er slødet fast, at en familie ikke kan få udkommet ved en lille ejendom, men ingen regler uden undtagelse. Ved denne lille ejendom på 15 tdr. land, har familien ernæret sig de sidste 37 år.

luta. Vel ved jeg, at industriens eksport har oversteget landbrugets, men drag så de to erhvervs import ind i sammenligningen. De der ikke i forvejen er klar over denne, vil forbavses. Ydermere har statistikken i en lang årrække vist, at i intet land i Europa har arbejderen på så kort arbejdstid kunnet erhverve sig 1 kg franskbrød, 1 kg flæsk, 1 l mælk m. m., som i Danmark. Jeg vil nu spørge, hvorledes kan et land give et sådant erhverv tilskud, med mindre man i forvejen har drænet noget af dets indtægter over i andre kanaler? Landbruget fik en gang udbetalt kontantbeløb i det såkaldte tilskud. Det fik mig til i en slags galgenhumor at skrive i min kassebog: Modtaget en del af de (ved lovbeskyttet foranstaltning) fra mig stjalne penge. I radioen var der et år et interview med en dansker, som drev landbrug i England, han blev blandt andet spurgt, hvorledes det ad praktisk vej kunne lade sig gøre at give så store subsidier til landbruget, som tilfældet var i England. Hertil svarede han: Jo, det var let, fordi England under to verdenskrige har prøvet at sulte, det har Danmark jo ikke prøvet, at stå med pengene, men man kan intet købe af den grund, der er ingen varer.

Under strukturændringen gik det nok mest ud over de små brug. Landboforeningerne og husmandsforeningerne har jo altid været på vagt over for hinanden, om den ene havde en lille fordel frem for den anden, men om også andre samfundsgrupper skummede fløden, var de lige glade med. Havde man inden for de to foreninger stået noget bedre sammen, tror jeg ikke nedlæggelsen af de små brug var gået så stærkt som tilfældet er. De unge fra disse hjem så ingen fremtid i landbruget, og gik til anden beskæftigelse, men landbruget savnede dem, de var flittige, pålidelige og havde fået en god opdragelse, var oplært til at have ærbødighed for skabte værdier. For at vise, hvorledes tiden kan vende op og ned på mange ting, vil jeg i korte træk fortælle to små ejendommers historie.

Bakhuset

kan vi kalde den første. Manden som beboede den omkring 1910 hed Jacob Two'n. Der var 14 tdr. ld. meget stiv og bakket lerjord. Derfor var Jacob nødt til at holde to store kraftige jyske heste. Denne ejendom kunne føde familien, og ikke nok med det, Jacob Two'n kunne hvert år sætte en skilling i sparekassen, og da han i 30'erne solgte ejendommen, var han efter den tids forhold en velhavende mand.

Den næste ejer byggede ejendommen helt om i 1941, solgte efter få års forløb, men der kunne endnu leve en familie på ejendommen. For den tredje ejer kom det snart til at knibe, han så at en arbejder tjente meget mere end han selv gjorde. Han tog så en mælketur som gav 10-12.000 kr. årligt. Nu gik det godt igen, ikke alene ved mælketuren, men også ved hans gode humør. Han havde ofte beklaget, at det gik så dårligt, at han efterhånden havde fået gæld til det øverste af skorstenen. På forespørgsel om, hvorledes det nu gik, sagde han: „Nu går det godt, nu er der plads til mere gæld, jeg har fået et rør sat i skorstenen, men mine 2 børn skal ikke være landmænd“ (de er nu lærer og præst). Der gik nogle år, så skulle mejeriet nedlægges, og man havde ikke brug for Anker mere, det var dyrt at have ham til at køre mælk med hesteforspand, nej, der skulle en tankbil til. Anker måtte på fabrik i Hjørring, man var glad for ham og han er der endnu. Jorden lejede han ud, han var nu så ked af ejendommen og talte altid om at bare man kunne få solgt og komme ind til byen. Han kunne om aftenen stå ved Bakhuset, som lå

Mange vil nikke genkendende til denne lille bog, udgivet af K. Byrjalsen, som var min lærer i nævnte Klastrup skole.

højt, og se hverledes byen lå badet i et strålende lyshav. Der var også liebhavere nok, men nu ville Anker se penge. Han havde fået at vide, at det var ikke så galt at bonden var nødsaget til at leve et fattigt liv, det var en bunden opsparring han fik udbetalt, når han solgte sin ejendom, han ville se pengene nu, han ville ikke leve fattig og dø rig. Han solgte

for 100.000 kr. og havde ikke kunnet få mere end 30.000 kr. klistret på ejendommen som gæld. Han købte så et hus i Hjørring og var glad. Læreren som kom fra Hjørring, var lige så glad. Han sagde til mig: „Du kan ikke forestille dig, hvorledes jeg og min lille pige nød det sidste søndag, vi sad hele eftermiddagen oppe på høloftet og så ud af kvistlugen (hvor hø stikkes ind af), hen over skoven og ud over markerne. vi kan se Tannisbugten og skimte Cloostårnet, en stor-slået udsigt. Min fader, som er en gammel mand, sagde: „Må jeg ende mine dage her, skal jeg ikke forlange mere i dette liv“. Ja, det sete afhænger af øjnene der ser. Hvorfor kunne Anker ikke se alt det kønne her ude, men byens glimmer? Jo, jeg forstår ham på en måde nok. For når han var på høloftet var det for at tage hø fra, havde været tidlig oppe for at køre mælk, og nu hang der en tordensky i syd. Ville han nå at få det gode hø ind? Han sled og slæbte, havde hverken tid eller råd til at gå ned og tage en bajer og han tænker måske, ja om også jeg når at få høet godt ind, døjer indtægterne fra køerne med at svare udgifterne.

Læreren solgte det bedste af jorden til en gårdejer og beholdt det mest bakkede terræn med lidt bøgekrat, lavede kostalden om til beboelse, termoglas i kostaldvinduerne, bjælkeloft, kalken blev skrabet af bjælkerne i stalden, det rå træ skulle frem m. m., uha! uha! hvor blev det dyrt, men nu var pengeinstitutterne ikke bange, de smed lige ved et par hundrede tusinde i ejendommen. Nu var den gode jord jo også fra og lærerens store løn var jo noget andet end det Ankers køer kunne give, og som allerede nævnt den gode jord var taget fra, var ejendomsskylden steget lidt -. En nærmere forklaring bliver her nødvendig. Ved de fleste ejendomme findes lidt jord, som enten ingen afkastningsevne har eller en meget ringe, så som en lyngbakke, nogle opgravede tørvegrave, lergrave, lidt bøgekrat, veje m. m.; dér satte vurderingsmændene sådanne arealer til nul i grundskyld. Disse arealer er af byboerne attråværdige, derfor får de disse med det nedlagte landbrug.

Efter byboens erhvervelse af ejendommen, sætter vurderingsmyndighederne en pæn grundskyld på disse nul-værdier, med betegnelsen herlighedsværdier, og da den gode jord gik til gården med den pålydende grundskyld, kan Danmark nu bevise større værdier over for udlandet, men afkastningsevnen er jo ikke forøget herved.

Den anden ejendom var kun på 7 tdr. ld. og derfor tog Avls-Peter dagarbejde på omegnens gårde. Navnet Avls-Peter havde han erhvervet sig, fordi han i en årrække havde været avlskarl på en stor gård, det kunne han ikke ryste af sig. Det var der heller ingen grund til, man kan altid, når et navn bliver nævnt, høre om vedkommende er vellidt, dygtig, accepteret eller andre dyder, og var der unoder, sagde navnet det ofte direkte. Når bønder nævnte navnet Avls-Peter, kunne man høre, uden de behøvede at fortælle mere, at her var en masse god og billig arbejdskraft. Peter var stor og sværlemmet, men mager, ene sener og ben, så man måtte tro han kun kunne blive angrebet af to sygdomme, fnat eller benæde. Men ingen var så god som Peter, når møddingen skulle køres ud. Han læssede alt det på vognen der kunne være, klappede det pænt til, og kunne altid være så betids færdig, at han lige kunne hvile et halvt minut. En gårdejer kunne ikke tåle at se det og sagde til Peter, at han skulle læsse til han kom. Et læs blev aldrig så stort, at der ikke kunne være en grebfuld mere. Peter efterkom straks ordren, men nu var læssene knap så store. Selv Avls-Peter kunne slides op, dagen kom, han sad med rindende øjne, næsen løb, hans bedre halvdel, Sofie, sagde: „Peter, tør din nies, det swien, do blywer jo aldrig faer mæ å søp koel (tør din næse, dit svin, du bliver jo aldrig færdig med at søbe kål“. Næste ejer var en lille, men meget dygtig mand. Han forpagtede samtidig skolelodden, som han senere købte, så ejendommen nu var på 13 tdr. ld. Ejendommen blev nærmest et mønsterbrug, alting blev passet med den største akkuratesse. Først blev stalden restaureret, så blev der bygget ny lade. Efter nogle års forløb nyt stuehus. Man havde i de forløbne år måttet nøjes med to meget små stuer. Alt trivedes godt, både i have, mark og stald. To piger og en dreng fik her et godt hjem, men Per Grøn, som manden hed, sagde som Anker Mælkekusk, „Børnene skal i hvert fald ikke til landbruget“. En blev sygeplejerske, en blev lærer (som en lærerinde nu hedder), drengen blev ingeniør.

Ved denne ejendom levede familien lykkeligt i over 40 år. Så blev Per syg og de måtte sælge og fik 270.000 kr., fordi den var så veldrevet, og nu skulle Per og Valborg have lønnen for over 40 års slid. Men „go daw min luv“, som bønderne siger, man var inden for regeringen kommet efter, at når nu landmanden var vant til at leve fattigt, kunne han lige så godt dø fattig. Derfor vedtog man at påligne noget man kaldte

kapitalvindingsskat. Derfor fik Per Grøn at vide, at han skulle af med 78.000 kr. Da græd Per, da han fik den meddelelse. „A er syg“, sagde Per – det var han – men det var denne himmelråbende uretfærdighed, der pinte ham mest, og har pint mange bønder siden.

Per kunne ikke for de par hundrede tusind han havde tilovers, købe en beboelse i byen så god som den han havde haft, så han havde på en måde foræret avlsbygninger, jord, besætning og maskiner bort.

Det er vel nok godt, regeringen ikke har turdet lægge kapitalvindingsskat på parcelhuse. Det ville skabe alt for megen uro. Grunden til at Socialdemokratiet nu kan arbejde sammen med de borgerlige partier er, at mange, ja, måske de fleste af deres medlemmer ejer noget, og det er en lykke for et land, det skaber en mentalitetsændring, at den enkelte har et ansvar, nogle er jo opflasket med den formening, at ingen må eje noget.

Verdens goder er vores allesammens. Vi har ikke bragt noget med ind i denne verden, og kan ikke tage noget med herfra, det er jo på en måde rigtigt, og dog, kan man ikke tåle ordet eje, kan vi kalde det forvaltning. Vi er bleven betroet forvaltningen af en større eller mindre ejendom, fabrik, forretning eller lignende, efter som vi har evner til. Des flere ejere et land har, des lettere er det at styre. Dem der laver uroen er jo dem, som mener at have alt at vinde, og ved, de intet har at tabe.

Grunden til at landbruget finder sig i den forskelsbehandling, som nævnt ofte har været ude for, skyldes at intet er så frit og selvstændigt som landbrugserhvervet.

Dets udøvere har helt fra de var 10–12 år og til de kan få deres pension, aldrig prøvet at være arbejdsløse. De har heller aldrig haft ferie, men har haft noget der var meget bedre, de kan tage fri når det passer dem og tage nogle flere timer i næste uge, er deres egen herre og ikke slave af en klokke. De er ikke garanteret nogen bestemt løn, men de ved at jo bedre de forvalter tingene, jo højere bliver deres løn og kan de ikke klare deres forpligtelser, bliver ejerforholdet eller forvaltningen taget fra dem; med andre ord, frihed under ansvar.

Der har i de senere år været talt om de store vanskeligheder ved generationsskifte og hermed bevarelsen af selvejet. I flere familier, hvor man har forstået at stå sammen, har det

tilsyneladende gået let, på grund af nævnte sammenhold som er en enestående styrke både økonomisk og menneskeligt. Der kunne fortælles mange eks. herpå. Lad mig nøjes med et enkelt.

En gammel stout bonde fik på sin 90 års fødselsdag den idé, at han ville se sine børns ejendomme fra luften. 7 sønner og 2 døtre var sat til, de fleste i store gårde. Han lejede en flyvemaskine og tog en af sine sønner med på turen. Da han ledte efter sin stok, bemærkede sønnen, den har du ingen brug for i en flyver. Jo! svarede den gamle. A vel hae såent at a ka go hjem, hves vi faller nier (jeg vil have det sådant, at jeg kan gå hjem, hvis jeg falder ned.

Der har været et enestående samarbejde i den familie og dette er fortsat i den nuværende generation. Kan man inden for familien tage hinanden er det idel moro og ler hjertelig med bemærkninger som, skidt med det, pengen bliver jo i familien. Kun en af dem kom i økonomiske vanskeligheder, og de var enige om, at han var den dygtigste af dem, og man var også enige om at han skulle hjælpes. To brødre blev udpeget til at ordne det fornødne og så kunne alle dele om at betale. Da brødrene er på vej op af trappen til sagføreren, siger den ene: „Det er forkert, denne trappe går op til tandlægen“, den anden svarede, „så tar vi ham med det samme“. Det er selvfølgelig også noget. Nu skal der gøres rent bord. Kort tid efter holdt sidstnævnte et stort familieselskab. Broderen, man havde betalt for, var den første han inviterede.

Historie

Til sidst lidt historie fra Astrup, hvoraf mange ting er de samme som kan påpeges fra andre sogne, som f. eks. vejnettet, det var dårligt. Foruden amtsvejen Hjørring-Frederikshavn var der kun en skærvebelagt vej, som endte ved „Højens Mølle“, hvorefter den fortsatte som to jordveje, henholdsvis til Baggessvogn og Slotved, Sindal.

Mit hjem lå ved en af bivejene til grusvejen, som vi kaldte den. Forbi mit hjem var der megen færdsel, mange mygdalboer og en del fra Bjergby kørte denne vej til Hjørring. Min broder og jeg stod mangan gang i skumringen og ventede på vores forældre skulle komme fra Hjørring. Vi vidste at der

lå et kræmmerhus bolsjer på pakken fra købmanden. Vi kunne høre de mange vogne rumle på grusvejen, vi kunne høre når en vogn drejede fra på jordvejen, så blev der stille. Det var som regel en overenskomst mellem kusk og hest, at så slog hesten over i skridtgang. Vi lyttede spændt, vi kunne på lang afstand høre, hvem der kom, for eks. seletøjets knirken, hestens prusten, hjulenes snakken m. m. En undtagelse fra nævnte regel var en gårdmand, som altid fik et par små sorte inden han kørte hjem. Hans store velfodrede heste vidste at det var bare at fortsætte i skarp trav ud af jordvejen, og vi kunne høre de slog de kraftige hove ned i den bløde jord, det sagde dup-dup, og lidt efter for de forbi med flagrende manker og udspilede næsebor, hvorfra der kom ildflammer – sidste bemærkning er efter de mange år nok fantasi.

Foruden kommunevejene var der en mængde private fællesveje, hvoraf de fleste nu er nedlagt, ingen har gjort indsigelse, da de ingen interesse har mere. Man vil jo hellere køre 10 km ad en asfalteret vej, end 5 km på en dårlig jordvej. Noget andet var det i hestenes tid, da betød det meget med at køre nogle km kortere. Havde nogen gjort indsigelse, kunne de ikke været nedlagt, man havde vunden hævd. De veje der er tilbage af sidstnævnte kategori, er eftertragtet af ejere af det ny statussymbol, ridehesten.

Nu er alle veje i kommunen asfalterede, og der står ingen drenge og venter efter bolsjer, det får de for mange lomme-penge til.

Skolen blev inden sidste århundredeskifte til skolerne Klstrup, Borrisholt og Sønderskov. Disse tre skoler er nu nedlagt og der er nu kun 1 skole i Astrup. Førstnævnte skole lå på matr. 1a Astrup. Her gik min bedstefader til skole fra gården „Hvims“. Den gamle skolebygning blev for et par år siden restaureret, man tog for at højne loftet den gamle gibsbelægning ned og så nu på to bjælker alfabetet, de store bogstaver på 1 bjælke og de små på en anden. For at pynte bjælkerne forskallede man dem, men undgik at ødelægge bogstaverne, så disse er nu godt gemt, men nu ved vi de er der.

Vi ser mod nord og er af indtryk opslugt,
men ser dog Tannis Bugt.
Mod nordøst vi lader blikket hvile
ved Råbjerg Mile.

*Vi tow - hvor haar vi
reent om kap, i æ grønn
saa maane gaaeng, men
aal den trawen marken
ront, haar nu jor æ
been lidt taaeng.*

Mod Øst huse, gårde, skov tilforn
vi dog skimter Cloos' tårn.
Mod sydøst vi Klosterskoven ser,
hvad kan vi ønske mer,
og alligevel vi det sig vise,
at vi i sydvest kan se Thise,
og har tilmed den glæde,
at se et bispesæde.
Er det rigtig lyst,
kan vi i vest skimte en kyst.

Fra denne høj tager Hjørring om aftenen sig ud som en storstad, man ser et strålende lyshav fra det yderste af Højene ved Hjørring til det yderste af Sæbyvejen. Et lille bitte afbrud, og vi har lysene fra Ilbro, atter et lille ophold og vi ser lysene fra Lørslev, endnu en lille afbrydelse og det stråler med lys fra Tårs. Er man ikke lokal kendt, må man tro det er én by fra Højene i nordvest til Tårs i sydøst – nå ja – det er det vel også meningen det skal være. Sidste år inviterede jeg afdøde redaktør Nørrelykke til at se det smukke syn – vi nåede ikke at se det sammen –.

Når man i et sogn ser tilbage, kan man se hvor forskellig gårdenes skæbne har været. Nogle har været i samme families eje i flere slægtsled. Er gården så af en eller anden grund kommen på fremmede hænder, har de ofte fået en meget omtumlet tilværelse. Jeg vil nævne Klastrupgård som et eks. herpå. År 1800 står Knud Christensen som ejer. År 1844 får hans søn Christen Knudsen skøde på gården. Den 30. juni 1884 får hans søn Knud Martin Christensen skøde på gården. 19. juni 1911 får hans svigersøn skøde på gården. Far, søn og sønnesøn havde således besiddet gården i 111 år og måske har den været i samme families eje længere tilbage, men siden 1911 har der været 11 forskellige ejere. Nuværende ejer besidder gården på 11. år, så måske gården atter får et rolig leje.

I Hjørrings omegn lever mange efterkommere efter førstomtalt familie. Knud Martin Christensen var den første husdyrbrugskonsulent man havde inden for Hjørring Amts landøkonomiske Selskab, men havde ingen eksamen som sådan. Hans søn var dyrlæge Chresten Klastrup, som udgav nogle bøger på vendelbodialekt.

Jeg har ikke skrevet noget forord til denne lille bog. Grunden til at jeg har skrevet den er, at jeg for få år siden skrev en lille bog, som hed Hjørringborgere og oplandsbønder, som heller ikke var noget særligt, men alligevel blev udsolgt, således at ikke et eneste eksemplar kan fås hos boghandleren. Min erfaring heraf blev, at man gerne vil læse noget man kender og kan nikke genkendende til. Jeg håber også denne bog bliver vel modtaget.